

RAPPORT
Archeologisch bureauonderzoek
Beekpoort 1-3 te Weert
(gemeente Weert)

Opdrachtgever
BRO-Tegelen
Industriestraat 94
5931 PK Tegelen

ISSN 2214-5656

Projectnummer
Aeres Milieu projectnummer AM19244

Status rapport
Definitief.V3.0

Autorisatie

Opsteller rapport:	paraaf	datum
Drs. D. Hagens Drs. ing. N.J.W. Van der Feest		8 juni 2020
Redactie:	paraaf	datum
Drs. ing. N.J.W. van der Feest		8 juni 2020
Vrijgave:	paraaf	datum
Drs. ing. N.J.W. van der Feest		8 juni 2020

Contactgegevens
Aeres Milieu B.V.
Noordhoven 4
6042 NW ROERMOND
(t) 0475 – 320 000
e-mail: info@aeres-milieu.nl
www.aeres-milieu.nl

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	5
1. INLEIDING.....	6
2. WERKWIJZE.....	9
3. BUREAUONDERZOEK	10
3.1 Landschappelijke situatie - geomorfologie	10
3.2 Landschappelijke situatie - bodem.....	11
3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht.....	11
3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden	13
3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch materiaal	15
4. VERWACHTINGSMODEL	19
5. AANBEVELINGEN	24
LITERATUURLIJST	25

Bijlagen:

1	Topografische ligging onderzoeksgebied
2	Kadastrale ligging onderzoeksgebied
3	Archeologische gegevens cf. Archis 3
4	Archeologische beleidskaart gemeente Weert
5	Overzicht geomorfologische kaart
6	Overzicht bodemkaart
7	Reliëfkaart

SAMENVATTING

In maart 2020 is door Aeres Milieu een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de Beekpoort 1-3 te Weert (gemeente Weert). Dit bureauonderzoek heeft geresulteerd in een gespecificeerd verwachtingsmodel voor deze locatie. Aan de hand van deze gegevens kunnen vervolgens adviezen over mogelijk aanwezige archeologische resten en een eventueel vervolgtraject worden opgesteld.

De aanleiding voor het laten uitvoeren van dit bodemonderzoek is de voorgenomen sloop van de huidige bebouwing ten behoeve van de nieuwbouw van zeven levensloopbestendige woningen (Figuur 1 en 2). De diepte van de toekomstige verstoring is niet bekend, maar uitgaande van een standaard funderingsdiepte zonder onderkeldering, zal deze naar verwachting tot tenminste 0,8-1,0 meter beneden maaiveld reiken.

Op de leidende Archeologische Beleidskaart van de gemeente Weert ligt het plangebied in een zone die staat aangegeven als een gebied van (zeer hoge) archeologische waarde (WR-AW, Categorie 2). Deze verwachting kan gekoppeld worden aan de historische kern van Weert. Hiervoor geldt dat bij bodemverstoringen dieper dan 40 centimeter en groter dan 50 m² een onderzoeksplicht geldt. De gemeente Weert heeft middels deze kaart aangegeven dat een archeologisch onderzoek noodzakelijk is.¹ Gezien de historische locatie en de ligging in Beleids categorie 2, zal in eerste instantie een archeologisch bureauonderzoek worden opgesteld.

Het plangebied is op de geomorfologische kaart niet gekarteerd. Gezien de ligging direct tegen de historische stadskern van Weert, gelegen op een dekzandrug, zal het plangebied eveneens op deze dekzandrug liggen. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, Bijlage 6) is te zien dat zowel de stadskern van Weert als het plangebied hoog in het landschap liggen. Deze hoge ligging is gebaseerd op zowel de landschappelijke ligging op een dekzandrug. In de omgeving zijn vondsten bekend uit het laat-paleolithicum en mesolithicum. In de directe omgeving van het plangebied is dat echter niet het geval. Daarom geldt voor het plangebied een middelhoge archeologische verwachting voor de periode laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum. Binnen het plangebied worden enkeerdgronden verwacht. Deze gronden hebben een dek (eerdlaag) dat een conserverende werking kan hebben op eventueel aanwezige archeologische resten. Resten uit de periode laat-paleolithicum en mesolithicum worden onder de verwachte eerdlaag, stadsophogingslaag of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen bestaan uit tijdelijke bewoningssporen, haardkuilen, vuursteenstrooiingen.

Vanwege de hoge ligging zal het plangebied vanaf het neolithicum een aantrekkelijke bewoningsplaats zijn geweest. In de omgeving, op de hoge zandgronden, zijn resten aangetroffen uit het neolithicum, bronstijd, ijzertijd en uit de Romeinse tijd. Daarom wordt aan het plangebied een hoge verwachting toegekend voor nederzittingsresten uit zowel de periode neolithicum tot en met de bronstijd als voor nederzittingsresten uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen. Resten worden onder de verwachte eerdlaag, stadsophogingslaag of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen bestaan uit cultuurlagen, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen.

Het plangebied ligt aan de straat Beekpoort en ligt direct ten noordwesten van de middeleeuwse stadskern van Weert. De Beekpoort, ook bekend als 'op de Beeck' is vernoemd naar de nabij gelegen stadspoort. De straat stond binnenstedelijk bekend als de Beekstraat en liep via de stadspoort over in de Beekpoort. Parallel aan deze straat stroomde de in 1296 gegraven Weerterbeek / Bocholterbeek. De Beekpoort vormde sinds de middeleeuwen een uitvalsweg richting de westelijk en zuidwestelijk gelegen buurtschappen Boshoven en Boshoverbeek. Vanaf de straat Beekpoort loopt de Oude Hushoverweg richting het buurtschap Hushoven. Uit historische kaarten blijkt dan ook dat deze straat sinds tenminste de 16^e eeuw al aanwezig was. Het plangebied is onbebouwd en waarschijnlijk als bouwland/moestuinen in gebruik. Direct ten oosten van het plangebied lagen de middeleeuwse stadsversterkingen met de dubbele stadsgracht en een aarden omwallingen en palissaden. Deze werden net als de stadspoorten in het begin van de 19e eeuw gesloopt. Vanaf circa 1700 is één, mogelijk twee gebouwen in het noordwestelijke deel van het plangebied aanwezig. Ook is de Nazarethsteeg bestaat dan al. Op het minuutplan uit het begin van de 19e eeuw is een gebouw (boerderij) aanwezig in het noordwestelijke deel van het plangebied, ter plaatse van de huidige stadsboerderij Beekpoort huisnummer 3. De andere, onbebouwde percelen zijn als erf en tuin in gebruik. Vanaf 1929-1930 wordt de huidige bebouwing gerealiseerd in de noordelijke delen van het plangebied. De Weerterbeek is ter hoogte van

1 ArchAeO en RAAP 2010, Archeologische Beleidskaart voor de gemeenten Weert en Nederweert (ArchAeO-rapport 0915, kaartbijlage 1).

het plangebied gedempt.

Gezien de aanwezigheid van bebouwing in het plangebied sinds tenminste 1700 en de mogelijkheid dat deze voorgangers heeft die tot de (late) middeleeuwen kan teruggaan, geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor nederzettings- en bebouwingsresten uit de periode late middeleeuwen en nieuwe tijd. Archeologische resten worden vanaf het maaiveld verwacht en kunnen bestaan uit onder andere cultuurlagen, funderingsresten, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, gebruiksvoorwerpen van bijvoorbeeld natuursteen, fragmenten aardewerk en sporen van agrarische activiteiten.

Wat betreft de conservering en gaafheid van eventuele archeologische resten kan het volgende gesteld worden: wegens de verwachte aanwezigheid van enkeerdgrond met een eerdlaag en de mogelijke stadsophogingslagen, waren archeologische resten beschermd tegen latere invloeden. Over het algemeen kunnen (anorganische) vondsten en sporen onder zo'n dek in goede toestand worden aangetroffen. Mogelijke vuursteenvindplaatsen zullen echter eerder verstoord kunnen zijn geraakt bij de aanleg van het esdek en de eerste bewerking ervan. Hierdoor is vaak de top van de natuurlijk bodem opgenomen in het bovenliggende, opgebrachte dek.

Wat betreft de organische resten is het afhankelijk hoe diep het grondwater zit. Bij hoge enkeerdgronden zijn de omstandigheden voor het aantreffen van organische resten minder goed: door de relatief lage grondwaterstand (GWT VII) kunnen organische resten vaak enkel in dieper, waterhoudende sporen zoals waterputten bewaard blijven. In het noordelijke deel (gedempte Weerterbeek) kunnen organische resten door de waarschijnlijk aanwezige hogere grondwaterstand beter bewaard zijn gebleven.

Er zijn geen gegevens bekend van (diepe) bodemverstoring in het (sub)recente verleden, los van verstoring ter plaatse van de huidige bebouwing (tot overwegend 70 cm –mv en plaatselijk tot circa 100 cm –mv) en lokaal als gevolg van de aanwezige kabels en leidingen.

Op basis van bovenstaande gegevens wordt geadviseerd om het verwachtingsmodel te toetsen middels een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek na bovengrondse sloop (tot maaiveld) en het verwijderen van aanwezige verharding. Hiermee wordt de fase van een (verkennend) booronderzoek overgeslagen. Gezien de historische locatie zou uit een dergelijk onderzoek zeer waarschijnlijk naar voren komen dat een gravend archeologisch onderzoek nodig wordt geacht. Een proefsleuvenonderzoek kan alleen plaatsvinden op basis van een nog op te stellen en goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Dit advies is gecontroleerd en beoordeeld door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Weert. Deze zal vervolgens een besluit nemen over de vervolgpcedure. Tot die tijd kan er nog niet begonnen worden met bodemverstoringende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoring.

Het uitgevoerde onderzoek is verricht conform de gestelde eisen en gebruikelijke methoden. Het onderzoek is gericht op het inzichtelijk maken van de toestand van het aanwezige bodemarchief. Hiermee kan de beschadiging dan wel vernietiging als gevolg van de voorgenomen verstoring van een mogelijk aanwezig bodemarchief tot een minimum worden beperkt.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Administratieve gegevens

Projectnummer	: AM19244
OM-nummer	: 4789218100
Soort onderzoek	: Bureauonderzoek
Adres onderzoekslocatie	: Beekpoort 1-3 te Weert
Toponiem	: Beekpoort
Gemeente	: Weert
Provincie	: Limburg
Kadastrale registratie	: Weert, sectie R, nrs. 1217, 2110, 2111 en 3963
Coördinaten	: Centraal 177.081; 363.033 NW: 177.069; 363.060 NO: 177.099; 363.055 ZW: 177.069; 363.010 ZO: 177.093; 363.008
Oppervlakte	: Circa 1.360 m ²
Huidig locatie gebruik	: Woningen met schuren en garageboxen
Aanleiding onderzoek	: Bestemmingsplanwijziging, nieuwbouw woningen
Opdrachtgever	: BRO-Tegelen
Bevoegde overheid	: Gemeente Weert, contactpersoon dhr. W. Truyen
Adviseur namens bevoegde overheid	: ArchAeO (dhr. F. Kortlang)
Opslag documentatie en materiaal	: Noordhoven 4 te Roermond tot deponering bij een e-depot
Datum uitvoering	: Maart 2020

1. INLEIDING

In opdracht van BRO-Tegelen heeft Aeres Milieu een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie:

Adres onderzoekslocatie	: Beekpoort 1-3 te Weert
Gemeente	: Weert
Oppervlakte	: Circa 1.360 m ²
Huidig gebruik van de locatie	: Bebouwd met tuin
Toekomstig gebruik	: Zeven levensloopbestendige woningen

Dit archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen van de BRL SIKB 4000 (protocol 4002), KNA 4.1. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek naar de historie en de archeologische waarde van de onderzoekslocatie.

Aanleiding

De aanleiding voor het laten uitvoeren van dit bodemonderzoek is de voorgenomen sloop van de huidige bebouwing (twee twee-onder-een-kap-woningen, de stadsboerderij, schuur en garageboxen) ten behoeve van de nieuwbouw van zeven levensloopbestendige woningen (Figuur 1 en 2). De oppervlakte van de woningen met aanbouw (berging/schuur) bedraagt circa 580 m². Inclusief de te realiseren verharding (bestrating) zal dat ongeveer 1.115 m² bedragen.

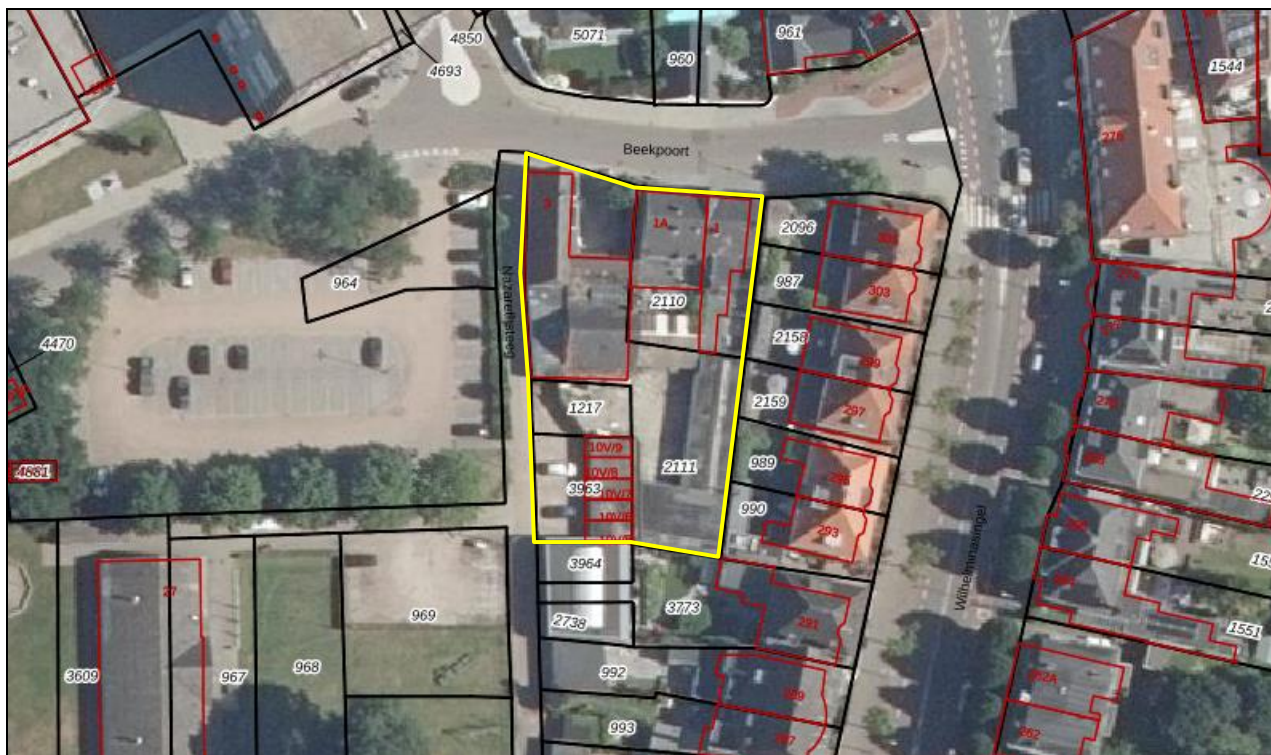
De diepte van de toekomstige verstoring is nog niet bekend, maar uitgaande van een standaard funderingsdiepte zonder onderkeldering, zal deze naar verwachting tot tenminste 1,0 meter beneden maaiveld reiken.² Er zijn geen plannen om nieuwe kabels en leidingen aan te leggen, los van de bestaande (zie Figuur 10).

Op de leidende Archeologische Beleidskaart van de gemeente Weert (Bijlage 4) ligt het plangebied in een zone die staat aangegeven als een gebied van zeer hoge archeologische waarde (Categorie 2). Deze verwachting kan gekoppeld worden aan de historische kern van Weert. Hiervoor geldt dat bij bodemverstoringen dieper dan 40 centimeter en groter dan 50 m² een onderzoeksplicht geldt. Op basis van deze kaarten geldt een archeologisch onderzoeksplicht.³

Gezien de historische locatie en de ligging in Beleidscategorie 2, zal in eerste instantie een archeologisch bureauonderzoek worden opgesteld.

² Geschatte diepte van de toekomstige funderingen. Exacte bouwplannen zijn na navraag bij de opdrachtgever niet bekend (medegedeeld per e-mail 18 mei 2020).

³ ArchAeO en BraGIS 2017, Bijlage bij de Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Weert-Nederweert (ArchAeO-rapport 17001).

Figuur 1: Het plangebied, aangegeven met het gele kader (Bron: PDOK Viewer).

Figuur 2: Toekomstige situatie in het plangebied (Bron: Aangeleverd door de opdrachtgever).

Doel

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel voor de locatie. Dit verwachtingsmodel wordt op basis van historische kaarten en bekende landschappelijke en archeologische gegevens gevormd. Dit verwachtingsmodel zal vervolgens leiden tot een aanbeveling over het behoud *in-situ* of eventueel vervolgonderzoek.

Plangebied

Het plangebied ligt op de hoek van de Beekpoort met de Nazarethsteeg direct ten noordwesten van de historische binnenstad van Weert. Momenteel is het plangebied grotendeels bebouwd (twee twee-onder-een-kap-woningen (Beekpoort 1 en 1A) en een stadsboerderij (Beekpoort 3) met schuur en garageboxen) en verder in gebruik als erf en tuin. In het westen wordt het plangebied begrensd door de Nazarethsteeg, in het noorden door de Beekpoort, in het oosten door tuinen van de woningen aan de Wilhelminasingel en in het zuiden door woningen (Nazarethsteeg) en tuinen.

2. WERKWIJZE

Bij het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Deze bronnen geven inzicht in bekende, of te verwachten archeologische resten binnen het onderzoeksgebied. Daarnaast zijn deze bronnen van belang voor het opstellen van de landschapsgenese.

Archeologische bronnen

- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Archeologisch Informatiesysteem (Archis3)
- Archeologische Beleidskaart van de gemeente Weert
- Specifieke lokale informatie (heemkundekring, amateurarcheologen)

Bodem- en geomorfologische kaarten

- Bodemkaart (Alterra)
- Geomorfologische kaart (Alterra, uit Archis2)
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2)

Historische kaarten

- Stadsplattegrond Jacob van Deventer (circa 1565)
- Stadsplattegrond 1703
- Ferrariskaart (1771-1778)
- Historisch kadastraal minuutplan (1800-1832)
- Historische topografische en militaire kaarten (1830 tot 1978)
- Moderne topografische kaart (tot 2017)

De bovenstaande bronnen worden aangevuld door mogelijke informatie afkomstig van lokale archeologische verenigingen en werkgroepen. De overige aanvullende informatie is terug te vinden in de literatuurlijst.

De Geschied- en Oudheidkundige kring De Aldenborgh is via e-mail benaderd met de vraag met de vraag of bij hen aanvullende informatie betreffende het plangebied aanwezig is.⁴ Tot op heden is hierop nog geen reactie ontvangen.

⁴ Per e-mail op 9 maart 2020 via de info-mail.

3. BUREAUONDERZOEK

3.1 Landschappelijke situatie - geomorfologie

Weert ligt in het zuidelijk zandgebied. De ondergrond wordt doorsneden door een aantal zuidoost-noordwest georiënteerde breuken, die de Roerdalslenk (Centrale Slenk) en het Peelblok (Peelhorst) begrenzen. Het plangebied ligt in de Centrale Slenk ofwel Roerdalsenk.⁵ De Roerdal Slenk is opgevuld met een zandpakket van soms meer dan 15 meter dik. De oudere afzettingen zijn als gevolg van tektonische bodemdaling tot grote diepte weggezakt.⁶

Het Weichselien, het laatste glaciaal, (circa 115.000 – 11.700 jaar geleden) is belangrijk geweest voor de vorming van het huidige landschap. Tijdens een groot deel van het Weichselien was de bodem permanent bevroren. Tijdens perioden van dooi werd door sneeuwsmelt- en regenwater veel sediment verspoeld. Hierbij zijn fluvioperiglaciale afzettingen gevormd en dalen ontstaan. De fluvioperiglaciale afzettingen zijn zeer divers en bestaan uit fijn en grof zand, soms met grind, leemlagen en plantenresten en worden tot de Formatie van Bortel gerekend.⁷ Deze afzettingen zijn in het plangebied in de diepere ondergrond aanwezig. Ze bestaan hier uit zwak siltig, matig fijn zand.

In het Midden-Weichselien (circa 73.000 – 14.700 jaar geleden) breidde het landijs zich sterk uit, maar bereikte Nederland niet. Tijdens het optimum stond de zeespiegel ongeveer 120 meter lager stond dan tegenwoordig en kreeg het klimaat een steeds continenter karakter (koud en droog). Vegetatie was in deze periode zeer schaars en er was sprake van een poelwoestijn, met permanent bevroren ondergrond en grote zandverstuivingen.⁸ Deze eolische afzettingen bedekte de eerder afgezette fluvioperiglaciale afzettingen. Dit wordt dekzand genoemd. Dit zand is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm), goed afgerond, goed gesorteerd en arm aan grind en wordt tot het laagpakket van Wierden van de Formatie van Bortel gerekend. Door deze dekzandafzettingen ontstond een reliëf dat wordt gekenmerkt door zowel langgerekte dekzandruggen en dekzandkopjes als door vlaktes met depressies. De dekzandruggen hebben invloed gehad op de waterhuishouding van het gebied. De rivieren stroomden langs de ruggen ter plaatse van de lager gelegen delen.

Het klimaat werd tijdens het Holoceen (circa 11.700 jaar geleden tot nu) warmer en vochtiger. Het landschap is door geologische processen sindsdien weinig meer veranderd. Het dekzand werd door de toenemende vegetatie vastgelegd en de beken sneden zich in, waarbij ze de natuurlijke laagten volgden, zoals de eerder gevormde dalen.

Op de geomorfologische kaart (Bijlage 5) is het plangebied niet gekarteerd vanwege de ligging in de bebouwde kom van Weert. De gekarteerde zones direct ten noorden van het plangebied en de bebouwde kom worden gekenmerkt door dekzandruggen, dekzandwellingen en (verspoelde) dekzandvlakten (respectievelijk code 3K14, 3L5 en 2M13). Gezien de ligging direct tegen de historische stadskern van Weert, gelegen op een dekzandrug, zal het plangebied eveneens op deze rug liggen.

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, Bijlage 7) is te zien dat zowel de stadskern van Weert als het plangebied hoog in het landschap ligt. Deze hoge ligging is gebaseerd op zowel de landschappelijke ligging op een dekzandrug.

Op de gekarteerde zone ten noorden van de stad is het natuurlijke reliëf te herkennen, waarbij de dekzandruggen en dekzandwellingen hoger liggen dan de verspoelde dekzandvlakten. De maaiveldhoogte varieert van circa 34,1 tot 34,4 meter +NAP.

⁵ Rensink *et al.*, 2016.

⁶ Berendsen 2011, 31.

⁷ Berendsen 2010, 189.

⁸ Stouthamer, 2015, 207.

3.2 Landschappelijke situatie - bodem

Ook op de bodemkaart (Bijlage 6) is het plangebied vanwege de ligging in de bebouwde kom niet gekarteerd. Op basis van extrapolatie van de omliggende gekarteerde gebieden en de ligging op een dekzandrug, worden binnen het plangebied hoge zwarte enkeergronden in lemig fijn zand (code zEZ23) verwacht.⁹

Bij enkeerdgronden is sprake van een eerdlaag of plaggendek. Dit (plaggen)dek is ontstaan doordat in sommige gevallen al vanaf de late middeleeuwen op grote schaal het systeem van potstalbemesting werd toegepast.¹⁰ Om de grond vruchtbaarder te maken, werden plaggen met het mest van het vee vermengd en op de akkers uitgespreid. In de loop der tijd is hierdoor een plaggendek op de oorspronkelijke bodem ontstaan.¹¹ De totale dikte van het plaggendek is bij de enkeerdgronden meer dan 50 cm.¹² De bouwvoor (Aap-horizont) is grijsbruin tot zwart van kleur. Hieronder liggen oudere niveaus/lagen van het plaggendek (Aa-horizont), die meestal wat lichter van kleur zijn. Dergelijke cultuurdrekken kunnen een beschermende werking hebben voor de potentieel aanwezige archeologische lagen.

De hoge enkeerdgronden betreffen de oudste opgehoogde gronden, die over het algemeen op de hogere dekzanden liggen. De lage enkeerdgronden werden pas later in gebruik genomen vanwege de lagere ligging in het beekdal. Door de hogere grondwaterstand was de sterke ophoging met plaggen niet alleen noodzakelijk voor de bemesting maar ook om de nattere gronden toegankelijk te maken.

De kans bestaat dat er onder het esdek nog een restant van het oorspronkelijke bodemprofiel wordt aangetroffen. Dit hoeft echter niet zo te zijn zoals vaker blijkt bij archeologisch onderzoek in het oosten van Brabant. Indien sprake is geweest van een snelle ophoging, dan zou men onder het esdek nog een intacte A-horizont kunnen vinden. Deze laag onderscheidt zich door een hoger humusgehalte en een meer donkere kleur. Echter, door verploeging zijn vaak de oorspronkelijke A- en E-horizont meestal reeds opgenomen in het esdek. Indien de oorspronkelijke bodem bestaat uit een podzolbodem kunnen op een dieper niveau nog (restanten van) een B- en/of BC- horizont voorkomen.

Gezien de ligging in een historische bebouwingszone, direct bij de stadskern van Weert, wordt de kans groot geacht dat binnen het plangebied sprake is van een antropogene stadsophoging die zich de afgelopen eeuwen heeft gevormd.

Grondwatertrap

De mogelijk aanwezige gronden worden gekenmerkt door een erg lage grondwaterstand, te weten grondwatertrap VII. Dit zijn de gemiddelde grondwaterstanden die op de bodemkaart staan aangegeven. Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen de 80 en 140 centimeter beneden maaiveld ligt. De gemiddeld laagste grondwaterstand ligt dieper dan 160 centimeter beneden maaiveld. Deze lage grondwaterstand zorgt voor slechte bewaringsomstandigheden voor eventuele organische resten.

3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht

De bestudeerde en beschikbare bronnen hebben het volgende beeld kunnen schetsen over de geschiedenis van Weert.

In het gebied van de gemeenten Weert en Nederweert zijn in het verleden al verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd, waaruit bleek dat er tijdens vrijwel alle perioden sprake was van bewoning. Er zijn vondsten bekend uit het (laat-)paleolithicum (zoals bijvoorbeeld enkele Federmesser vindplaatsen te Nederweert-De Banen) en het neolithicum, maar ook nederzettingsterreinen en grafvelden uit de metaaltijden (zoals de urnenvelden op de Boshoverheide en Kampershoek) en uit de Romeinse periode (Kampershoek).¹³

9 Alterra 2009, kaartblad 57 Oost.

10 Spek 2004.

11 Hiddink en Renes 2007.

12 De Bakker en Schelling 1989, 141.

13 Hiddink 2003, 405-492.

De eerste vermelding van Weert stamt uit 1062 als *Wertha*. Het toponiem wordt voornamelijk in verband gebracht met de geografische ligging van de stad op een dekzandrug, te midden van moerassen.¹⁴

De naam 'Weert' is immers afgeleid van het woord 'waard': een ingedijkt gebied, gelegen bij of te midden van wateren en moerassen. Het grondgebied van Weert, Nederweert was vroeger namelijk omringd door peelplassen en moerasgebied.¹⁵ Het waren in feite gemeenschappelijk gebruikte gronden in een bosachtige of moerassige omgeving (Peelgebied).

In een akte was al sprake van de vrije Rijksheerlijkheid Weert, waarvan een deel wordt overgedragen aan het kapittel van Sint Servaas in Maastricht. In het jaar 1414 kreeg Weert stadsrechten. Vanaf die periode of eerder al, zullen de verdedigingswerken in de vorm van stadswallen, stadsmuren en stadsgrachten zijn aangelegd. Tot 1530 was Weert in bezit van de graven van Horne. In de 16^e eeuw kwamen Weert en Nederweert bij het Overkwartier van Gelre. De Tachtigjarige Oorlog maakte een einde aan de welvaart van Weert. De stad werd meerdere malen hard getroffen door het oorlogsgeweld en bleef tot aan het begin van de 19^e eeuw een achtergestelde stad.

Direct ten noordoosten van de stad lag het kasteel Nijenborgh. Het kasteel Nijenborgh ofwel Nijeborgh werd tussen 1432 en 1461 gebouwd in opdracht van graaf Jacob I van Horne. Jacob I van Horne was ook de eerste bewoner van het kasteel.¹⁶ De naam Nijenborch suggereert dat er ook een Aldenborch moet hebben bestaan. Het betreft een voormalig versterkt huis, mogelijk een kasteel, ter plaatse van het huidige Franciscanenkerk en klooster aan de Biest. Deze Aldenborch is sinds de realisatie van de Nijenborch opgegaan in dit kloostercomplex.¹⁷ Het kasteel Nijenborch bestond uit een hoofdburcht en een voorburcht. Het kasteelterrein was voorzien van een dubbele omgrachting. Waarschijnlijk werden de grachten gevoed door de Weerterbeek die ook als stadsgracht fungeerde. Het kasteel werd belegerd in de jaren 1572, 1578-1579 en 1632-1633. In 1605-1607 werden herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Tijdens het beleg van Weert in 1702, gedurende de Spaanse Successieoorlog (1701-1714), werd het kasteel grotendeels verwoest door de troepen van de hertog van Marlborough.¹⁸ In 1841 werden de resten verkocht aan burgemeester Beerenbroeck die in datzelfde jaar het herenhuis Op de Biest liet bouwen.

In 1809-1810 werd in opdracht van de Fransen de Noordervaart (het Grand Canal du Nord) aangelegd. Dit kanaal ligt direct ten noorden van het plangebied. De Zuid-Willemsvaart werd vanaf 1822 gegraven in opdracht van koning Willem I in navolging van Napoleon.¹⁹ Het kanaal verbindt hiermee Den Bosch met Maastricht. Het kanaal en de in 1879 aangelegde spoorverbinding met Duitsland (de IJzeren Rijn) zorgden ervoor dat Weert zich kon ontwikkelen als industriestad.

Tijdens de Tweede wereldoorlog hebben in Weert en omgeving oorlogshandelingen en verwoestingen plaatsgevonden. In Weert zijn circa 50 woningen vernield.²⁰ Gedurende de oorlog hebben meerdere vliegtuigcrashes plaatsgevonden in en voornamelijk rondom Weert. Er zijn geen aanwijzingen dat binnen het plangebied of in de onmiddellijke omgeving oorlogsgelateerde verwoestingen of crashes hebben plaatsgevonden, maar dit is niet uit te sluiten.²¹

Beekpoort en omgeving

De straat de Beekpoort, waaraan het plangebied ligt, stond voorheen bekend als 'Op de Beeck'. De straat stond binnenstedelijk bekend als de Beekstraat en liep via de stadspoort de Beekpoort over in de Beekpoort. Parallel aan deze straat stroomde de in 1296 gegraven Weerterbeek (als aftakking van de Abeek). Deze beek die ook bekend staat als de Bocholterbeek, voorzag de stadsgrachten van water en liep als een aftakking door de stad (als de Speelhuijsgraeve) en verliet de stad tussen de Hoogpoort en het Morregat.²²

De stadspoort Beekpoort was tezamen met de Morregatpoort, Hoogpoort, Maaspoort, Lang- of Diesterpoort en Molenpoort een van de stadspoorten van Weert. De Beekpoort had samen met de Molenpoort een dubbele constructie en was voorzien van een voorpoort. Tussen de Beekpoort en de langpoort was sprake van een dubbele stadsgracht. Aan deze westelijke zijde van de stad waren geen stadsmuren aanwezig, maar was

14 Renes 1999, 234.

15 Renes 1999, 236-7.

16 www.kasteleninnederland.nl.

17 Hupperetz Olde Meierink en Rommes 2005, 216.

18 Hupperetz Olde Meierink en Rommes 2005, 217.

19 Renes 1999, 368-9.

20 Van Blankenstein 2006, 71.

21 Verliesregisters 1943 en 1944.

22 Verhoeven e.a. 2009, 68-69.

sprake van een aarden omwalling met palissaden. Na het beleg van Weert in 1703 ontstonden plannen om vestingwerken aan te leggen om de verdediging van de stad te verbeteren. Aan de ingenieur Nieuburg werd gevraagd de huidige, slechte toestand van de verdedigingswerken te inspecteren. Op een kaart werden de belangrijkste reparaties ingetekend.

Naast deze noodzakelijke herstelwerkzaamheden werd ook de aanleg van een aantal bastions gepland in de vestingwal, gelegen rond de stad in de vorm van onregelmatige vijfhoeken. Ook bij de Beekpoort werden deze gepland. Deze zijn ingetekend op de betreffende kaart (zie figuur 4). Uiteindelijk werden alleen enkele palissaden en stormpalen aangelegd en een stuk stadsmuur afgebroken. Hierdoor zette het verval verder in.²³ Omdat de stadspoorten, de stadsgrachten, de aarden wallen in de loop van de 18^e eeuw steeds verder in verval raakten, werd in 1817 besloten om de nog overgebleven verdedigingswerken te slopen. Al de poorten waren in 1811 al gesloopt. Nu werd ook de Beekpoort gesloopt en de stadsgracht gedempt en als bleekveld in gebruik genomen. Het deel tussen de Beekpoort en de Molenpoort (ter hoogte van het plangebied) werd verkocht aan particulieren. In 1934 werden de half gedempte stadsgrachten volledig gedempt en werden de huidige singels, zoals de Wilhelminasingel, aangelegd.²⁴

Na de Tweede Wereldoorlog vond rondom de straat beekpoort de eerste na-oorlogse stadsuitbreiding plaats en werd de wijk Fatima aangelegd. Gezien de ligging bij de noordelijker bij de Zuid-Willemsvaart gelegen industrie en fabrieken, vonden voornamelijk arbeiders hier hun onderkomen.²⁵

3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden

Op de leidende Archeologische Beleidskaart van de gemeente Weert (Bijlage 4) ligt het plangebied in een zone die staat aangegeven met een zeer hoge archeologische waarde (Categorie 2). Deze verwachting kan gekoppeld worden aan de historische kern van Weert.²⁶

In de omgeving van het plangebied is één archeologisch monument en zijn meerdere archeologische waarnemingen en onderzoeksmeldingen bekend (Bijlage 3). De meest relevante worden hieronder besproken.

Monumentnummer 16.653

Het plangebied ligt binnen een monument van hoge archeologische waarde. Het betreft de historische stadskern van Weert. Binnen de contouren van het monument kunnen in de bodem resten worden aangetroffen die gerelateerd zijn aan de bewoningsgeschiedenis van Weert vanaf de hoge middeleeuwen. Ook sporen van oudere bewoning kunnen aanwezig zijn. In de binnenstad van Weert zijn in het verleden meerdere vondsten gedaan die vooral in de periode (late) middeleeuwen – nieuwe tijd te dateren zijn. In de omgeving van het plangebied, binnen en buiten de stadskern, zijn meerdere onderzoeken uitgevoerd en vondsten gedaan.

Zaakidentificatie 2407258100

Op 70 meter ten noorden van het plangebied ligt een terrein waar in 2013 een archeologische begeleiding werd uitgevoerd. Het onderzoeksgebied bleek in de loop van de tijd circa 1,8 meter opgehoogd met humeuze, puinhoudende grond. Met name het bovenste (tot circa 1,2 meter -mv) sterk gevlekte en puinhoudend ophoogpakket, lijkt van relatief recente oorsprong. Onder het ophoogpakket bevindt zich het moedermateriaal waarin geen sporen van bodemvorming in te herkennen waren. Er werd geen vervolgonderzoek nodig geacht.

Zaakidentificatie 2069918100

Synthegra voerde in 2004 een booronderzoek uit voor een terrein op een afstand vanaf 75 meter ten noordwesten van het plangebied. De resultaten staan niet in Archis vermeld. Tijdens de veldverkenning werden wel een aantal verkleuringen vastgesteld die mogelijk archeologisch relevant zijn. Het gaat hier om sporen van laat-middeleeuwse bewoning. Op basis van gezette coupes bleek dat dit spoor te associëren is met een oude perceelgracht. In het licht van de resultaten kan gesteld worden dat de natuurlijke bodem, afhankelijk van de locatie, in slechte tot goede toestand verkeert: de oorspronkelijke bodem in de centrale zone is mede door de aanleg van het bedrijventerrein slecht bewaard, de noordwest- en zuidzijde van het terrein bieden in archeologisch opzicht echter nog enkele mogelijkheden. De conserveringsgraad van de oorspronkelijke bodem is daar matig tot goed. Op basis van het booronderzoek kon gesteld worden dat er vanuit archeologisch

23 Tubee en Smeets 1999, 65; Henkens 1981, 255-257.

24 Verhoeven e.a. 2009, 69; Henkens 1981, 257.

25 Verhoeven e.a. 2009, 72.

26 ArchAeO en BraGIS 2017, Bijlage bij de Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Weert-Nederweert (ArchAeO-rapport 17001).

standpunt geen vervolgacties nodig zijn voor het centrale deel van het terrein. Aan de noordwest- en de zuidzijde van de bedrijvendriehoek zijn wel vervolgacties vereist. Gezien de beperkte grootte van de plaats, de projectplanning en de daarmee gepaard gaande tijdsdruk, kan hier een zogenaamde archeologische uitvoeringsbegeleiding ontstaan. Indien de vondsten dit vereisen, kan deze uitvoeringsbegeleiding omgezet worden in een opgraving.

Zaakidentificatie 2197030100

In 2008 werd door Archeopro een booronderzoek uitgevoerd voor een locatie op 125 meter ten zuiden van het plangebied. De resultaten van het onderzoek staan niet in Archis of Dans Easy vermeld.

Zaakidentificatie 4609851100

Tijdens een proefsleuvenonderzoek in 2018 door RAAP, op 290 meter ten zuidwesten van het plangebied, werden aanwijzingen gevonden voor leemwinning in de nieuwe tijd. Deze activiteiten hebben ervoor gezorgd dat eventuele oudere sporen voor een groot deel van het onderzoeksgebied verdwenen zijn. In het uiterste noordelijke deel van het onderzoeksgebied zijn bewoningssporen uit de 19^e eeuw waargenomen. Ook werden enkele aardewerkresten uit de middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen.

Zaakidentificatie 2287654100

Voor een terrein op 300 meter ten noordwesten van het plangebied werd tijdens een proefsleuvenonderzoek werden geen archeologische vindplaatsen aangetroffen. Het sporenbestand beperkte zich tot 11 sporen, waarvan slechts één niet van recente oorsprong was. Het betreft hier een smal greppeltje dat deel zou kunnen uitmaken van een oude percelering. Het archeologisch schervenmateriaal geeft aan dat het aanwezige plaggendek pas in de Nieuwe Tijd is ontstaan. Verder kwam nog een kleine concentratie prehistorische handgevormde scherven (ijzertijd) aan het licht, maar zonder enig contextueel verband. Mogelijk zijn ze door landbouwactiviteiten vanuit de nabije omgeving hier terecht gekomen. Geadviseerd wordt het plangebied voor ontwikkeling vrij te geven.

Zaakidentificatie 3211166100, 3042387100, 2853009100, 3036547100

In 1996 werd een koperen voorwerp uit de late middeleeuwen, mogelijk een decoratiestuk, gevonden binnen een dekzandvlakte op 300 meter ten noordwesten van het plangebied (zaakidentificatie 3211166100). Nabij deze locatie werd een middeleeuwse bronzen ring gevonden tijdens baggerwerkzaamheden (zaakidentificatie 3042387100). Op 500 meter ten noordwesten van het plangebied vond men een zilveren munt uit de late ijzertijd (Keltisch), een bronzen pijlpunt uit de periode midden-bronstijd- laat-Romeinse tijd (zaakidentificatie 2853009100 en 3036547100) en een 15^e eeuwse Franse munt (zaakidentificatie 3005864100). Het gaat hierbij om metaaldetectievondsten.

Zaakidentificatie 3122366100

Op 380 meter ten oosten van het plangebied ligt een waarneming binnen het kasteelterrein van Nijenborch. Het gaat om cultuurhistorische onderzoeken uit de jaren zestig van de 20^e eeuw betreffende de afmetingen van het kasteelterrein en de laatmiddeleeuwse aanleg van het kasteelterrein.

Zaakidentificatie 4042453100

Aeres Milieu voerde in 2017 een bureau- en booronderzoek uit op een terrein aan de Recollectenstraat, op 420 meter ten oosten van het plangebied. Tijdens het veldonderzoek zijn diverse archeologische indicatoren aangetroffen. Zo werden in boring 1 drie verschillende soorten baksteenfragmenten aangetroffen, houtskool, spikkels verbrand materiaal en huttenleem. In boring 3 zijn sporen van leisteen gevonden en tussen 50 en 95 cm-mv werd een halve spinklos gevonden die uit de periode 1400- 1600 dateert. Verder werd in deze boring sporen van baksteen, kolengruis en verbrande stukjes grind aangetroffen. In boring 4 zijn eveneens sporen van baksteen en houtskool aangetroffen. In boring 5 werd tussen 30 en 90 cm-mv een stukje steengoed aangetroffen. Het gaat om een bodemfragment en op basis van het standvlak kan deze gedateerd worden vanaf 1500 n. Chr. Tenslotte werd in boring 6 sporen van baksteen, houtskool, leisteen en grond aangetroffen. Tevens werd er op 70 cm-mv een fragment porselein aangetroffen. Op basis van de aanwezige indicatoren wordt verwacht dat er mogelijk goed behouden resten aanwezig zijn. Door de ligging in een stedelijke context en de nabijheid van een kasteelterrein zullen geplande werkzaamheden (uitgraving tot 275 cm -mv voor de parkeerkelder) een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Daarom wordt dan ook geadviseerd om nader onderzoek in de vorm van proefsleuven of een archeologische begeleiding te laten uitvoeren. De nog uit te voeren sanering van de verontreiniging met zware metalen dient onder begeleiding van een archeoloog en goedgekeurd PvE te gebeuren.

Op de locatie werden de saneringswerkzaamheden in 2018 begeleid en proefsleuven aangelegd. In totaal

resulteerde dit in 4 werkputten. Tijdens het onderzoek zijn er sporen en resten aangetroffen in werkputten 1, 3 en 4. In werkput 1 betrof het recente put (betonnen ring), enkele kuiltjes, een paalspoor en moestuinbedden. In werkput 3 zijn verschillende oude(re) muurresten, uitbraaksporen, steunberen en funderingen aangetroffen. Dit kan mogelijk (deels) de betreffende tiendschuur zijn of een opvolger hiervan. In werkput 4 zijn menselijke resten aangetroffen van minimaal vier individuen (waarschijnlijk drie jongere en een oudere man) die opvallend genoeg samen in één kuil lagen. De resultaten zullen binnenkort gerapporteerd worden.

Zaakidentificatie 3122374100

Ter plaatse van het kasteelcomplex Aldenborch, op 715 meter ten noordoosten van het plangebied, zijn enige cultuurhistorische gegevens verzameld binnen een waarnemingsnummer. Onder meer wordt vermeld dat de restanten van het kasteel zijn opgegaan in het hier gestichte klooster van de minderbroeders Recollecten. In 1960 werd ten behoeve van de uitbreiding van het kloostercomplex een "oude kasteelmuur van voor 1461 ontgraven". Het is onwaarschijnlijk dat deze ontsluiting met archeologische expertise is ondersteund.

Zaakidentificatie 2301869100 en 2364636100

In 2010 werd door BAAC een booronderzoek uitgevoerd op een terrein op 800 meter ten noordoosten van het plangebied. Het terrein ligt deels binnen de omgrachtingen van het kasteel Aldenborch. Uit het veldonderzoek bleek dat in het plangebied tot op grote diepte puinlagen en metselwerk voorkomen. Het gaat hierbij om mogelijke funderingsresten of zelfs kelders (met booggewelven). Een aantal bakstenen dateerden uit de 17e – 18e eeuw. In het zuiden van het plangebied werd in één van de boringen de Weerterbeek aangetroffen, een vergraven waterloop die rond het voormalige kasteel- en kloosterterrein de Aldenborch heeft gelopen.

In 2012 werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Uit het tijdens het onderzoek aangetroffen aardewerk blijkt dat het plangebied vanaf de 16e eeuw continu in gebruik is geweest. Enkele scherven geven aan dat er in de 10^e - 11^e eeuw sprake was van bewoning op of in de omgeving van het plangebied. Ook werden verschillende bestratingen en vloeren aangetroffen. Het oudste muurwerk kan niet nauwkeuriger dan vóór of in de periode 1650-1750 worden gedateerd. Het meeste muurwerk lijkt uit de 19^e eeuw te stammen. In het zuidelijke deel van het plangebied werden een klein deel van de insteek en enkele vullingslagen van de voormalige kasteelgracht van de Aldenborch aangetroffen. Van beide vindplaatsen is een deel als behoudenswaardig aangemerkt. Dat betekent dat in geval van verstoring ten gevolge van voorgenomen bouwactiviteiten opgraven wordt aanbevolen de delen op te graven.

Zaakidentificatie 2218082100

RAAP voerde in 2008 een bureauonderzoek uit op een terrein op 150 meter ten zuidoosten van het plangebied. De resultaten van het onderzoek staan niet in Archis vermeld.

3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch materiaal

Op de oudst bestudeerde kaart uit circa 1565 van Jacob van Deventer (figuur 3) is te zien dat het plangebied direct ten westen van de historische binnenstad van Weert ligt. De straat Beekpoort is al een bestaande straat en vormt een uitvalsweg vanuit de stadskern (via de gelijknamige Beekpoort) richting de westelijk en zuidwestelijk gelegen buurtschappen Boshoven en Boshoverbeek. Vanaf de straat Beekpoort loopt de Oude Hushoverweg richting het buurtschap Hushoven. Deze zone laat een aaneengesloten bebouwing zien. Parallel aan de straat Beekpoort stroomt de Weerterbeek. Deze voormalige beek liep ook door het noordelijke deel van het plangebied. Het plangebied is verder onbebouwd en waarschijnlijk als bouwland/moestuinen in gebruik. Direct ten oosten is de dubbele stadsgracht te herkennen.

Op de kaart uit 1703 met de geplande verbeteringen van de verdediging en de beoogde aanleg van vestingwerken (figuur 4) staan ter plaatse van het plangebied twee gebouwen ingetekend. Ook lijkt de Nazarethsteeg te zijn aangelegd. Het is niet met zekerheid te zeggen of de ingetekende bebouwing daadwerkelijk aanwezig was of dat het eerder schematisch was weergegeven. Het plangebied ligt deels binnen het geplande bastion als deel van een vestingwerk ingetekend. Bekend is dat deze nooit werden gerealiseerd (zie paragraaf 3.3).

Op de Ferrariskaart uit circa 1771-1778 (figuur 5) is één gebouw ingetekend in het noordelijke deel van het plangebied. Nu is ook de Nazarethsteeg ingetekend. De Weerterbeek heeft ter hoogte van het plangebied een andere loop en ook de straat Beekpoort kent op de kaart een andere loop met haakse bochten.

De Ferrariskaart staat niet bekend als een altijd betrouwbare kaart, al kan men uit hieruit wel de conclusie trekken dat de zone waar het plangebied deel van uitmaakt verder in ontwikkeling is gebracht, waarbij naast

bebouwing ook tuin- en erfpercelen aanwezig zijn.

Aangezien zowel de (oblique) stadsplattegrond van Jacob van Deventer, (met name) de kaart uit 1703 als de Ferrariskaart topografisch gezien niet nauwkeurig zijn (zo leert de ervaring), is de locatiebepaling van het plangebied mede gebaseerd op de ligging van de omliggende historische straten.

Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw (figuur 6)²⁷ is de situatie op kadastraal niveau te zien. Binnen het noordwestelijke deel van het plangebied, ter plaatse van de huidige stadsboerderij Beekpoort huisnummer 3, is een gebouw ingetekend. Het plangebied is verder onbebouwd en ligt binnen enkele percelen. In de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT)²⁸ is het gebouw omschreven als "huis" (boerderij), in bezit van de timmerman Peter of Pieter Stienen. De andere, onbebouwde percelen zijn allen als tuin in gebruik. Verder noordelijk is het kanaal de Zuid-Willemsvaart al te zien.

Dit gebouw staat ook ingetekend op de kaart uit 1901. Het overige deel van het plangebied is onbebouwd en als tuin en/of erf in gebruik. De bebouwing in de directe omgeving concentreert zich naast de binnenstad nog steeds voornamelijk aan de noordelijke zijde van de straat beekpoort en aan de Oude Hushoverweg.

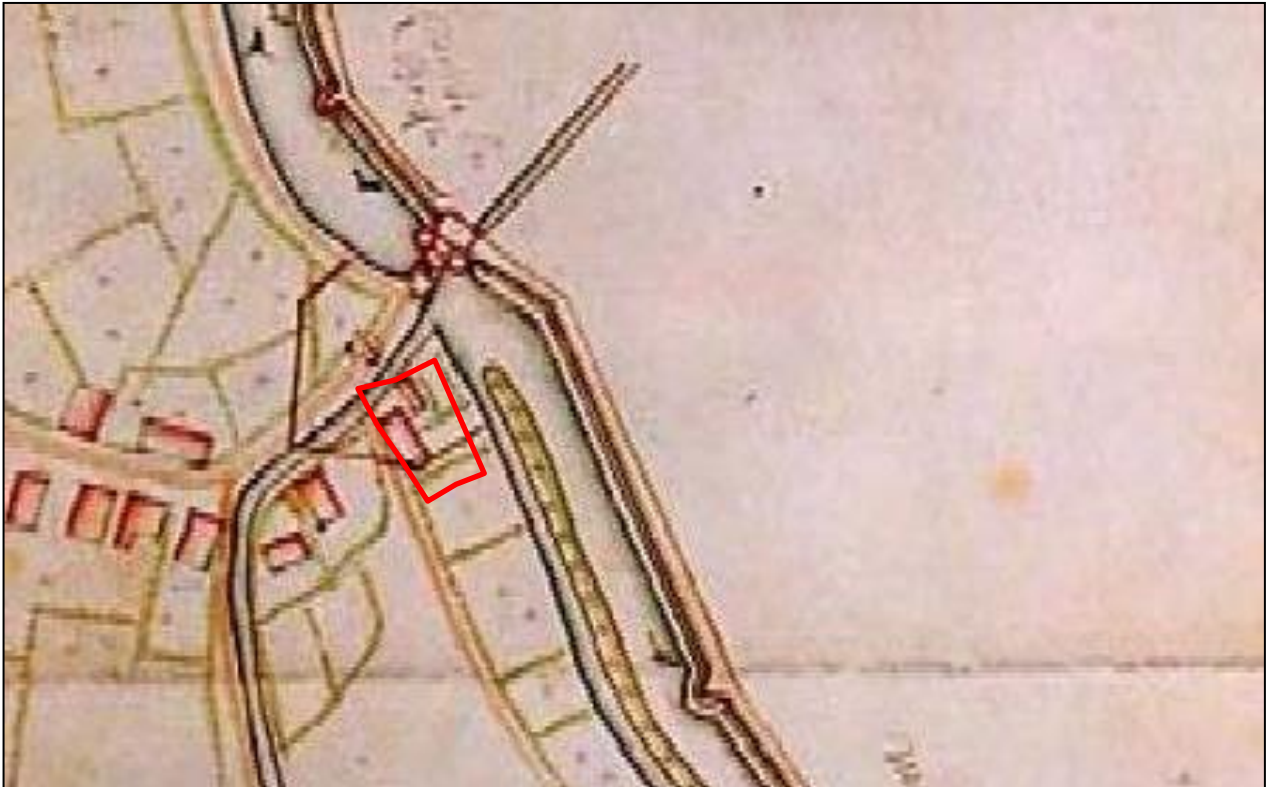
De kaart uit 1950 laat nu twee gebouwen in het plangebied zien. Het zal hierbij om de huidige bebouwing gaan, gerealiseerd in 1929 (Beekpoort 3) en 1930 (Beekpoort 1). De Weerterbeek is niet meer ingetekend. De kaart uit 1973 laat ook een groot deel van de huidige achterbouw zien, zoals de in 1950 gebouwde schuur. De garageboxen in het zuidwestelijke deel van het plangebied werden een jaar later, in 1974, gebouwd. Uit deze kaart blijkt eveneens dat Weert in omvang is toegenomen en ook de zones buiten de stadskern geleidelijk aan volgebouwd worden.

Figuur 3: Stadsplattegrond uit circa 1565 van Jacob van Deventer. Het plangebied is bij benadering aangegeven met het rode kader.

27 www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl Gemeente Weert, sectie E, blad 3. Minuutplannen zijn de oorspronkelijke kadastrale kaarten die zijn vervaardigd vanaf 1811 en 1812 in navolging van de Fransen o.l.v. Napoleon Bonaparte. Het zijn grondbeschrijvingen (kadasters) van de gemeenten met hierop aangegeven de percelen, perceelnummers en gebouwen.

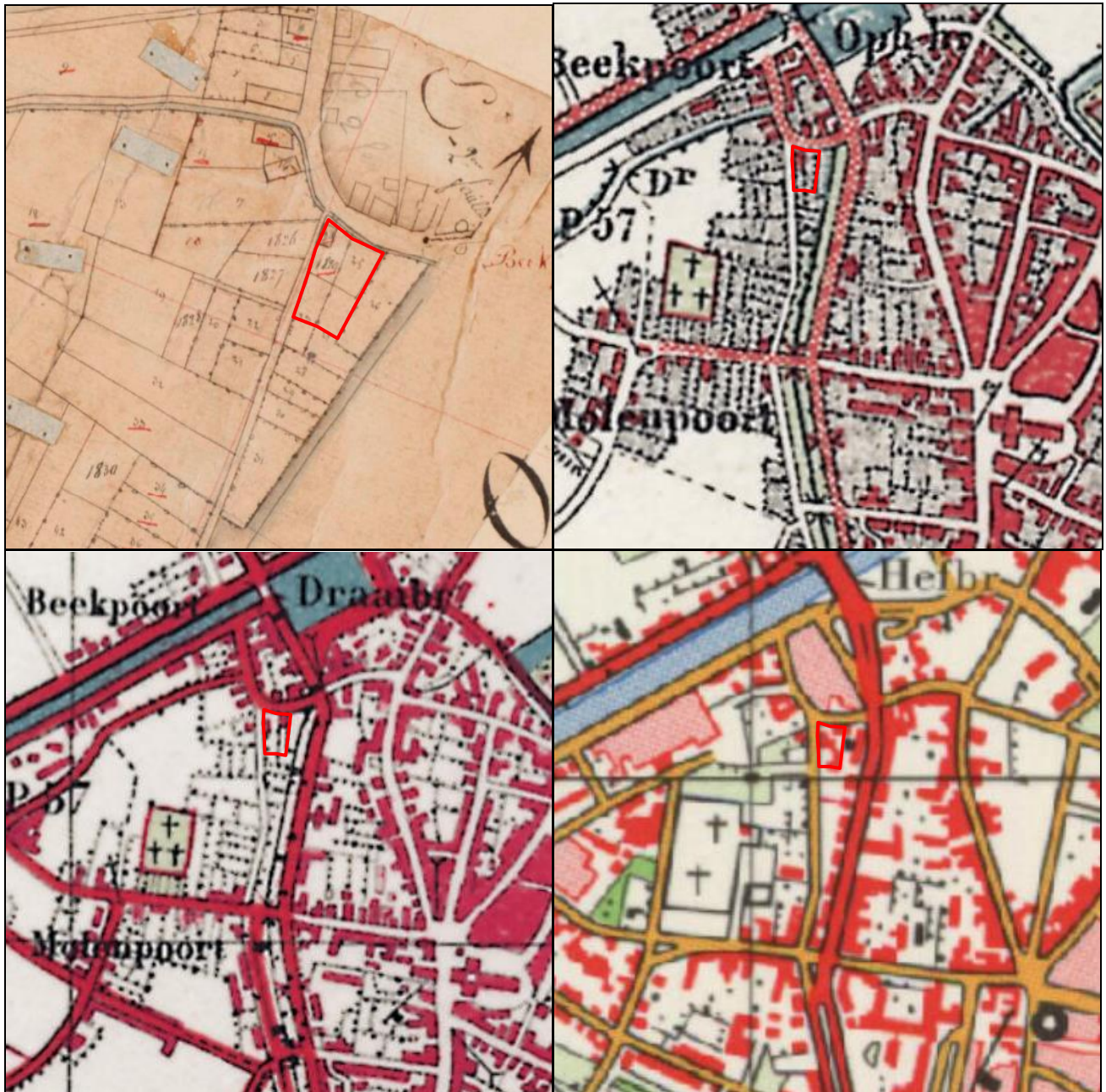
28 OAT = Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel. Dit is een register uit 1832 waarin diverse gegevens in vermeld staan die betrekking hebben op de betreffende percelen, zoals de eigenaar, beroep en woonplaats, alsmede het grondgebruik en de oppervlakte.

Figuur 4: Stadsplattegrond uit circa 1703 over het herstel van de vestingwerken. Het plangebied is bij benadering aangegeven met het rode kader.

Figuur 5: Ferriskaart uit circa 1777. Het plangebied is bij benadering aangegeven met het rode kader (Bron: <http://belgica.kbr.be>).

Figuur 6: Kadastraal minuutplan uit circa 1811-1832 en historisch kaartmateriaal uit respectievelijk 1901, 1950 en 1973, met het plangebied aangegeven met het rode kader (Bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl en www.topotijdreis.nl).

4. VERWACHTINGSMODEL

Jager-verzamelaars uit het paleolithicum en mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen. Bij voorkeur in de buurt van (open) water. Nabij gelegen watervoorzieningen waren belangrijk voor drinkwater en de aanwezige biodiversiteit. Dit vergemakkelijkt de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel.

Het plangebied is op de geomorfologische kaart niet gekarteerd. Gezien de ligging direct tegen de historische stadskern van Weert, gelegen op een dekzandrug, zal het plangebied eveneens op deze dekzandrug liggen. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, Bijlage 6) is te zien dat zowel de stadskern van Weert als het plangebied hoog in het landschap liggen. Deze hoge ligging is gebaseerd op zowel de landschappelijke ligging op een dekzandrug. In de omgeving zijn vondsten bekend uit het laat-paleolithicum en mesolithicum. In de directe omgeving van het plangebied is dat echter niet het geval. Daarom geldt voor het plangebied een middelhoge archeologische verwachting voor de periode laat-paleolithicum tot en met het mesolithicum. Binnen het plangebied worden enkeerdgronden verwacht. Deze gronden hebben een dek (eerdlaag) dat een conserverende werking kan hebben op eventueel aanwezige archeologische resten. Resten uit de periode laat-paleolithicum en mesolithicum worden onder de verwachte eerdlaag, stadsophogingslaag of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen bestaan uit tijdelijke bewoningssporen, haardkuilen, vuursteenstrooiingen.

Vanaf het (laat-)neolithicum ontstaan de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door meer sedentaire nederzettingen. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen die soms diep in de grond gefundeerd waren. Vanaf deze perioden heeft men nog steeds een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden.

Vanwege de hoge ligging zal het plangebied vanaf het neolithicum een aantrekkelijke bewoningsplaats zijn geweest. In de omgeving, op de hoge zandgronden, zijn resten aangetroffen uit het neolithicum, bronstijd, ijzertijd en uit de Romeinse tijd. Daarom wordt aan het plangebied een hoge verwachting toegekend voor nederzittingsresten uit zowel de periode neolithicum tot en met de bronstijd als voor nederzittingsresten uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de vroege middeleeuwen. Resten worden onder de verwachte eerdlaag, stadsophogingslaag of in de oorspronkelijke bodem verwacht en kunnen bestaan uit cultuurlagen, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen.

Het plangebied ligt aan de straat Beekpoort en ligt direct ten noordwesten van de middeleeuwse stadskern van Weert. De Beekpoort, ook bekend als 'op de Beeck' is vernoemd naar de nabij gelegen stadspoort. De straat stond binnenstedelijk bekend als de Beekstraat en liep via de stadspoort over in de Beekpoort. Parallel aan deze straat stroomde de in 1296 gegraven Weerterbeek / Bocholterbeek. De Beekpoort vormde sinds de middeleeuwen een uitvalsweg richting de westelijk en zuidwestelijk gelegen buurtschappen Boshoven en Boshoverbeek. Vanaf de straat Beekpoort loopt de Oude Hushoverweg richting het buurtschap Hushoven. Uit historische kaarten blijkt dan ook dat deze straat sinds tenminste de 16^e eeuw al aanwezig was. Het plangebied is onbebouwd en waarschijnlijk als bouwland/moestuinen in gebruik. Direct ten oosten van het plangebied lagen de middeleeuwse stadsversterkingen met de dubbele stadsgracht en een aarden omwallingen en palissaden. Deze werden net als de stadspoorten in het begin van de 19e eeuw gesloopt.

Vanaf circa 1700 is één, mogelijk twee gebouwen in het noordwestelijke deel van het plangebied aanwezig. Ook is de Nazarethsteeg bestaat dan al. Op het minuutplan uit het begin van de 19e eeuw is een gebouw (boerderij) aanwezig in het noordwestelijke deel van het plangebied, ter plaatse van de huidige stadsboerderij Beekpoort huisnummer 3. De andere, onbebouwde percelen zijn als erf en tuin in gebruik. Vanaf 1929-1930 wordt de huidige bebouwing gerealiseerd in de noordelijke delen van het plangebied. De Weerterbeek is ter hoogte van het plangebied gedempt. Gezien de aanwezigheid van bebouwing in het plangebied sinds tenminste 1700 en de mogelijkheid dat deze voorgangers heeft die tot de (late) middeleeuwen kan teruggaan, geldt voor het plangebied een hoge verwachting voor nederzittings- en bebouwingsresten uit de periode late middeleeuwen en nieuwe tijd. Archeologische resten worden vanaf het maaiveld verwacht en kunnen bestaan uit onder andere cultuurlagen, funderingsresten, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, gebruiksvoorwerpen van bijvoorbeeld natuursteen, fragmenten aardewerk en sporen van agrarische activiteiten.

Wat betreft de conservering en gaafheid van eventuele archeologische resten kan het volgende gesteld worden: wegens de verwachte aanwezigheid van enkeerdgrond met een eerdlaag en de mogelijke stadsophogingslagen, waren archeologische resten beschermd tegen latere invloeden. Over het algemeen kunnen (anorganische)

vondsten en sporen onder zo'n dek in goede toestand worden aangetroffen. Mogelijke vuursteenvindplaatsen zullen echter eerder verstoord kunnen zijn geraakt bij de aanleg van het esdek en de eerste bewerking ervan. Hierdoor is vaak de top van de natuurlijk bodem opgenomen in het bovenliggende, opgebrachte dek. Wat betreft de organische resten is het afhankelijk hoe diep het grondwater zit. Bij hoge enkeerdgronden zijn de omstandigheden voor het aantreffen van organische resten minder goed: door de relatief lage grondwaterstand (GWT VII) kunnen organische resten vaak enkel in dieper, waterhoudende sporen zoals waterputten bewaard blijven. In het noordelijke deel (gedempte Weerterbeek) kunnen organische resten door de waarschijnlijk aanwezig hogere grondwaterstand beter bewaard zijn gebleven.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepteligging sporen
Laat-paleolithicum - neolithicum	Middelhoog	Bewoningssporen, kampementen: vuursteen artefacten, haardkuilen	Onder de eerdlaag en/of antropogene stadsopging in de oorspronkelijke bodem
Laat-neolithicum – ijzertijd	Hoog	Nederzettingsresten, cultuurlagen, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder de eerdlaag en/of antropogene stadsopging in de oorspronkelijke bodem
Romeinse tijd - vroege middeleeuwen	Hoog	Nederzettingsresten, cultuurlagen, fragmenten aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Onder de eerdlaag en/of antropogene stadsopging in de oorspronkelijke bodem
Late middeleeuwen – nieuwe tijd	Hoog	Cultuurlagen, funderingsresten, natuursteen, fragmenten aardewerk, gebruiksvoorwerpen, sporen van agrarische activiteiten	Vanaf het maaiveld

Tabel 1: Archeologische verwachting per periode.

Bodemverstoring

Ter plaatse van de huidige bebouwing zal het plangebied tot zekere diepte verstoord zijn geraakt.

Beekpoort 1 en 1a (woonhuizen, bouwjaar 1930)

Dit pand was van oorsprong een woonhuis met schuur met een hierachter gelegen werkplaats voor machinale houtbewerking. Van het pand zijn geen oorspronkelijke bouwtekeningen van de nieuwbouw voorhanden. In 1949 werd het pand gesplitst en werd de schuur omgebouwd tot woning. Uit de beschikbare bouwdoSSIers bleek dat bij het pand sprake is van een funderingsdiepte van 70 cm –mv met in het centrale deel een halfverdiepte kelder van 100 cm -mv (figuur 7). De latere achterbouw met onder andere een keuken (1950) had eenzelfde funderingsdiepte van 70 cm –mv.

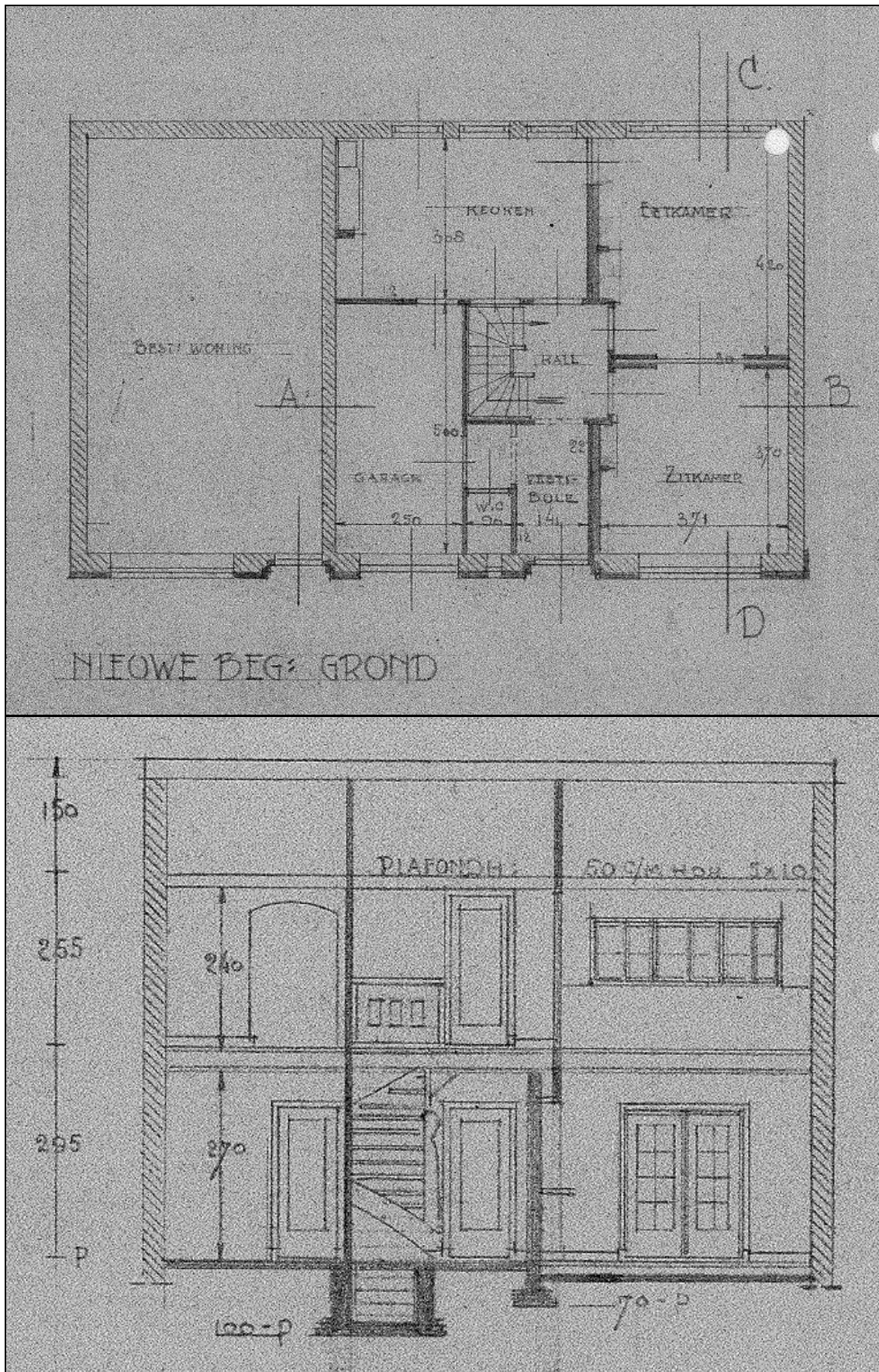
Beekpoort 3 (stadsboerderij met schuur, bouwjaar 1929)

Net als van Beekpoort 1-1a zijn van dit pand geen oorspronkelijke bouwtekeningen van de nieuwbouw voorhanden. Op basis van latere uitbreidingen, zoals die van de werkplaats in 1945, blijkt dat er geen kelder aanwezig is (figuur 8).

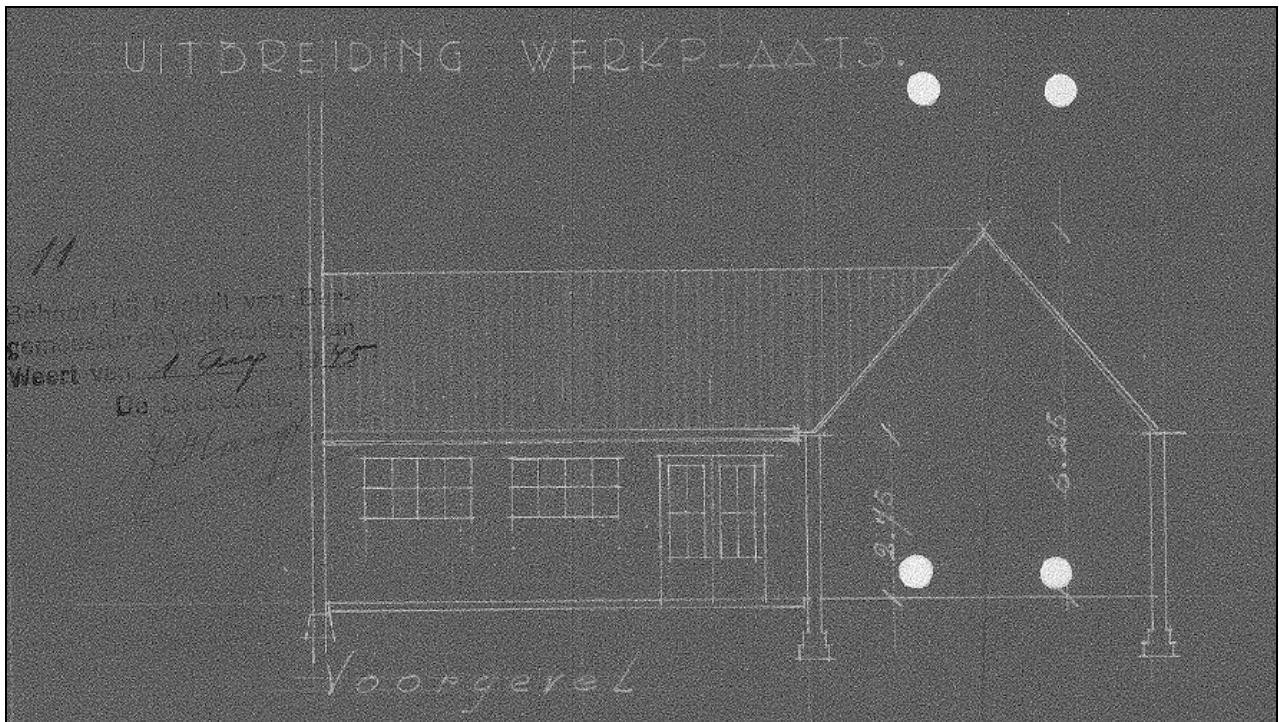
Garageboxen (bouwjaar 1974)

De in het zuidwestelijke deel van het plangebied gelegen garageboxen werden in 1974 gebouwd. Uit de doorsnede-tekeningen is niet overal de maatvoering van de funderingen aanwezig, maar op basis van de tekening kan men uitgaan van een diepte van tenminste 90-100 cm –mv (figuur 9).

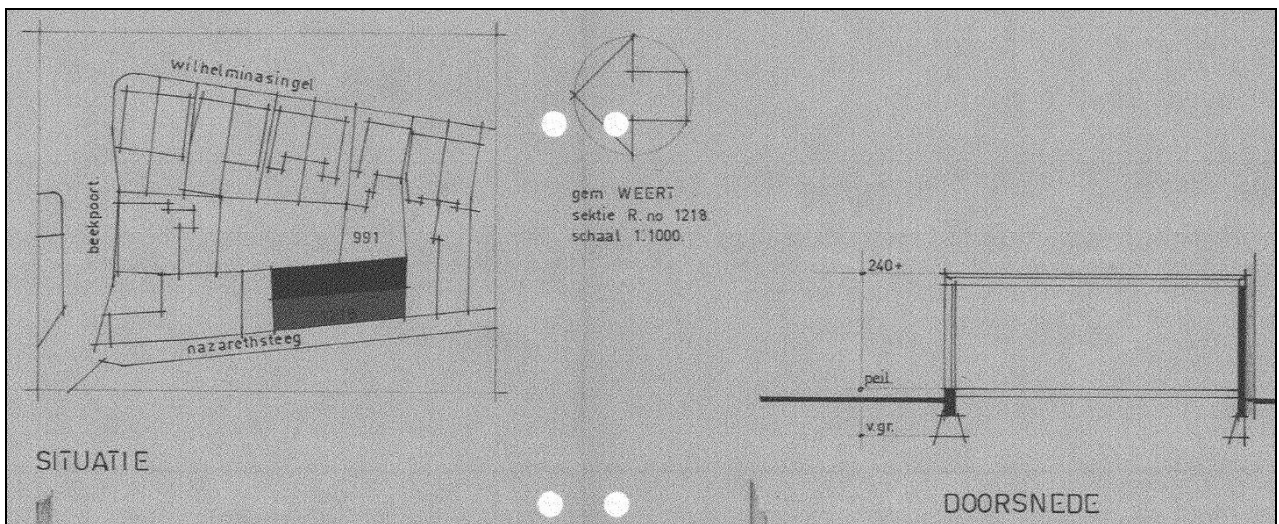
Op de KLIC-melding (uitgevoerd op 20 februari 2020) is te zien dat er kabels/leidingen zijn gegraven in het noordelijke deel van het plangebied. Deze kabels en leidingen zullen ter plaatse voor een bodemverstoring hebben gezorgd (Figuur 10).

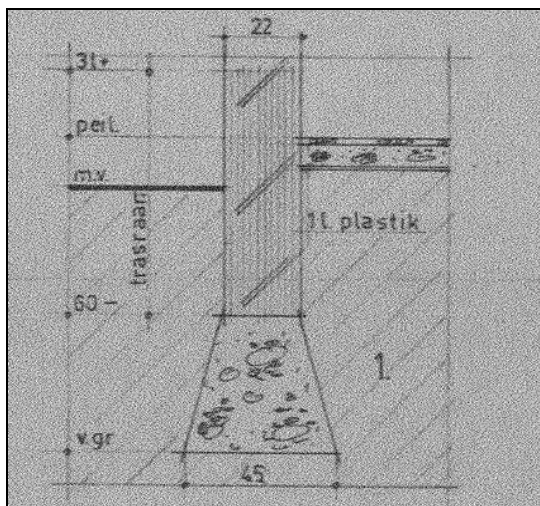

Figuur 7: Splitsing in 1949 van het pand in twee woningen met daaronder doorsnede A-B (Bron: Bouwdossiers gemeente Weert).

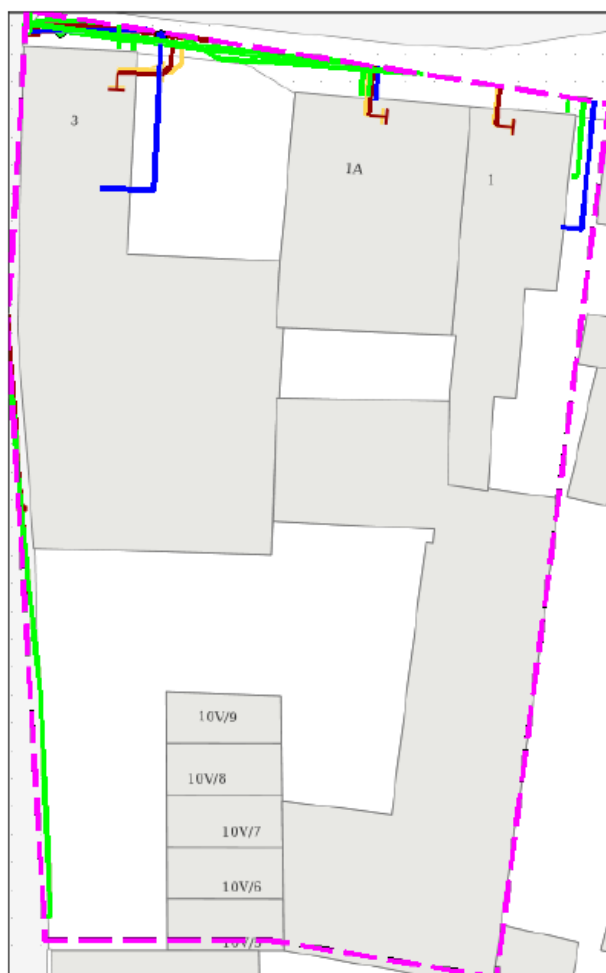

Figuur 8: Doorsnede van de stadsboerderij met schuur Beekpoort 3 op een bouwtekening uit 1945 (Bron: Bouwdossiers gemeente Weert).

Figuur 9: Overzicht en doorsnede van de garageboxen (Bron: Bouwdossiers gemeente Weert).

Figuur 10: De aanwezige kabels en leidingen binnen het plangebied (Bron: Klic-melding Kadaster, 20 februari 2020).

5. AANBEVELINGEN

Uit het gespecificeerde archeologische verwachtingsmodel blijkt dat voor het plangebied een middelhoge verwachting geldt voor vuursteenresten uit het laat-paleolithicum tot en met mesolithicum en een hoge verwachting voor nederzettingsresten uit de periode neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen. In het bijzonder geldt een hoge verwachting voor nederzettings- en bebouwingsresten uit de periode late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd, gerelateerd aan de ligging van het plangebied direct langs de historische binnenstad van Weert en de aanwezigheid van bebouwing binnen het plangebied sinds tenminste omstreeks 1700.

Er zijn geen gegevens bekend van (diepe) bodemverstoring in het (sub)recente verleden, los van verstoring ter plaatse van de huidige bebouwing (tot overwegend 70 cm –mv en plaatselijk tot circa 100 cm –mv) en lokaal als gevolg van de aanwezige kabels en leidingen.

Op basis van bovenstaande gegevens wordt geadviseerd om het verwachtingsmodel te toetsen middels een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek na bovengrondse sloop (tot maaiveld) en het verwijderen van aanwezige verharding. Hiermee wordt de fase van een (verkennend) booronderzoek overgeslagen. Gezien de historische locatie zou uit een dergelijk onderzoek zeer waarschijnlijk naar voren komen dat een gravend archeologisch onderzoek nodig wordt geacht. Een proefsleuvenonderzoek kan alleen plaatsvinden op basis van een nog op te stellen en goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Dit advies is gecontroleerd en beoordeeld door de bevoegde overheid, in dit geval de gemeente Weert. Deze zal vervolgens een besluit nemen over de vervolgpcedure. Tot die tijd kan er nog niet begonnen worden met bodemverstorende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoring.

Het uitgevoerde onderzoek is verricht conform de gestelde eisen en gebruikelijke methoden. Het onderzoek is gericht op het inzichtelijk maken van de toestand van het aanwezige bodemarchief. Hiermee kan de beschadiging dan wel vernietiging als gevolg van de voorgenomen verstoring van een mogelijk aanwezig bodemarchief tot een minimum worden beperkt.

LITERATUURLIJST

- Auwerda, F./ P. Grimm, 2008: *Verliesregister 1939-1945, Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Den Haag.
- Bakker, de, H., 1966: De subgroepen van het systeem van bodemclassificatie voor Nederland, in *Boor en spade: verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland*, Wageningen.
- Bakker de, H./ J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland. Fysische geografie van Nederland*, Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2008: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en Geomorfologie*, Assen.
- Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*, Assen.
- Berkel, G. van/ K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen. Herkomst en Historie*, Utrecht (Prisma).
- Blankenstein, van, E., 2006: *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939 – 1945)*, Zeist.
- Cate, ten, J. A. M./ A. F. van Holst/ H. Kleijer/ J. Stolp, 1995: *Handleiding bodemgeografisch onderzoek, richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem*, Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.
- Coenen, J., 2006: *Op de keper beschouwd. Een geschiedenis van Weert. Deel 1. Prehistorie – 1568*, Weert.
- Henkens, J., 1981: 'Het verval der vestingwerken van Weert', in: Win, de, J.Th.H., *Van der Nyersen opwaert. Een bundel opstellen over Limburgse geschiedenis aangeboden aan drs. M. K. J. Smeets bij zijn afscheid als Rijksarchivaris in Limburg*. Maastricht.
- Hiddink, H./ H. Renes, 2007: 'De oude akkercomplexen in de oostelijke helft van Noord-Brabant en het noorden en midden van Limburg', in: Van Doesburg e.a. (red.), 2007: *Essen in zicht: Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid*, Amersfoort (RCE).
- Hupperetz, W./ B. Olde Meierink/ R. Rommes, 2005: *Kastelen In Limburg Burchten En Landhuizen (1000-1800)*, Utrecht.
- Kortlang, F.P., 2010: *Nota Archeologiebeleid gemeenten Weert en Nederweert. Naar een implementatie van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in het gemeentelijke beleid*. Eindhoven. (ArchAeO-Rapport 0915).
- Kortlang, F.P./ M. van der Weele, 2018: *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017*, Eindhoven. (ArchAeO-Rapport 17001).
- Kortlang, F.P. / M. van der Weele, 2020: *Beoordeling Archeologisch bureauonderzoek Beekpoort 1-3 te Weert (gemeente Weert)*, Eindhoven (ArchAeO 04-05-2020, projectnummer P20047).
- Mulder, de, E.J.F./ M.C. Geluk/ I. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.
- Rensink., E./H.J.T. Weerts/ M. Kosian/ H. Feiken/ B.I. Smit, 2016: *Archeologische Landschappenkaart van Nederland*, versie 2.6, Amersfoort.
- Renes, J., 1999: *Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*, Leeuwarden (Maaslandse Monografieën 9).

Spek, T., 2004: *Het Drentse esdorpenlandschap, een historisch geografische studie*, Utrecht.

Stiboka (Stichting voor Bodemkartering), 1985: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij de kaartbladen 57 Oost*, Wageningen.

Stouthamer, E./ K.M. Cohen/ W.Z. Hoek, 2015: *De vorming van het land. Geologie en Geomorfologie*, Utrecht.

Tubeef, C.H.J./ S.H.F. Smeets, 1999: '6. Weert', in: J. Baalbergen/ J.P.C.M. van Hoof, 1999: *Atlas van historische vestingwerken in Nederland. Limburg*, Utrecht (Stichting Menno van Coehoorn), 63-67.

Verhoeven, M./ G.R. Ellenkamp/ M. Janssens, 2009. *Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeenten Weert en Nederweert*, Weert (RAAP-rapport 1877).

Zonneveld, J.I.S., 1981: *Vormen in het landschap, hoofdlijnen van de geomorfologie*, Utrecht.

Digitale bronnen:

www.archis.cultureelerfgoed.nl

www.arcgis.com

www.bagviewer.kadaster.nl

www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl

www.belgica.kbr.be

www.bodemloket.nl

www.erfgoedhuisweert.nl

www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht

www.topotijdreis.nl

Archeologische kaarten en databestanden:

Alterra, 2009: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 57 Oost*, Wageningen.

ArchAeO en BraGIS, 2017: *Bijlage bij de Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Weert-Nederweert*, Eindhoven(ArchAeO-rapport 17001).

Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.

Archeologisch Informatie Systeem II (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2015.

BIJLAGE 1

Topografische ligging onderzoeksgebied

176000

177000

178000

364000

363000

v1.0_3-3-2020

**Bijlage 1: Topografische ligging
onderzoeksgebied
AM19244 Weert-Beekpoort**

Schaal 1:10000

0 200 400 600 m

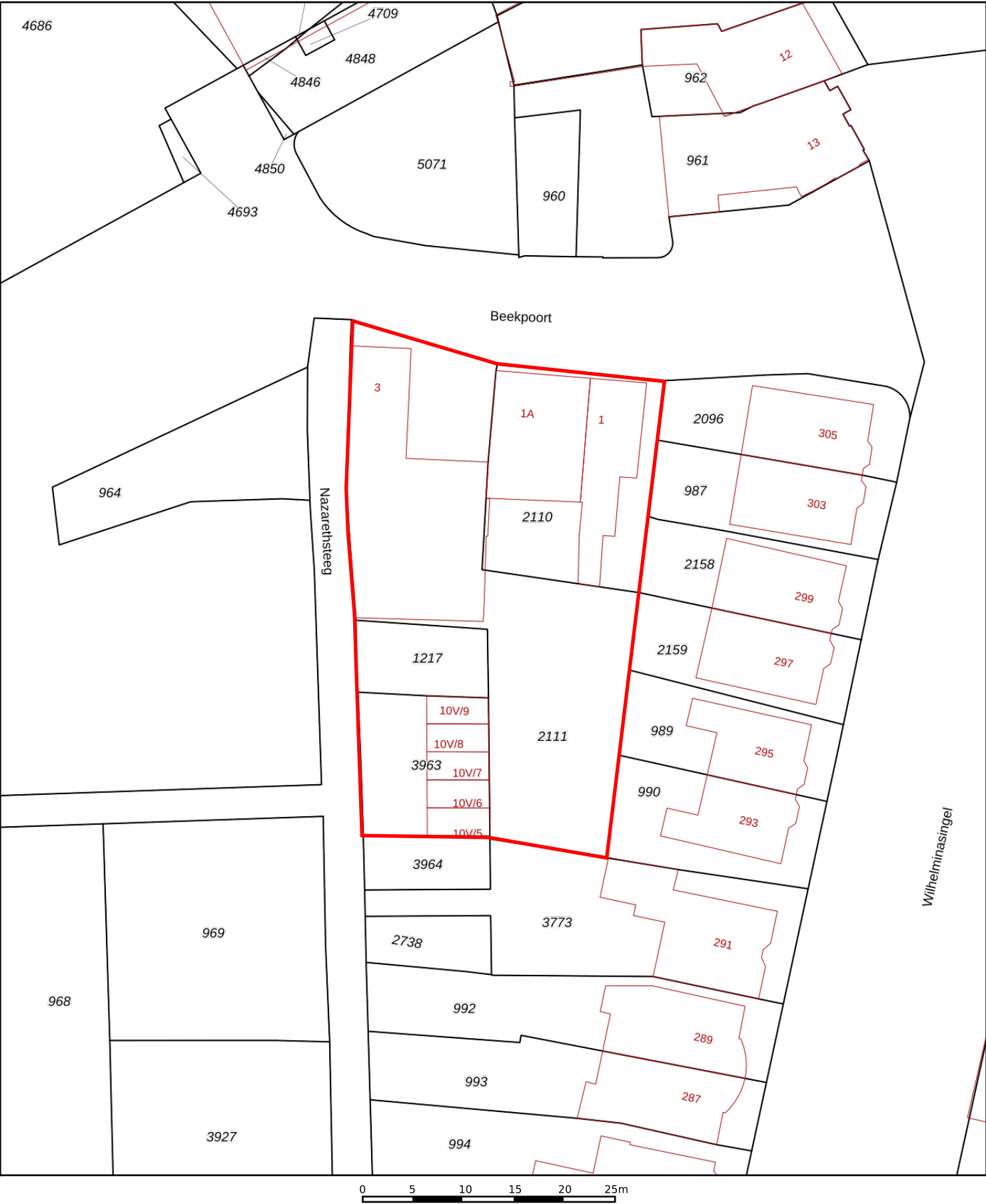
aeres milieu

 Plangebied

Achtergrond: TOP10 NL (nov 2016), AHN2
hillshade

BIJLAGE 2

Kadastrale kaart onderzoeksgebied

12345

25

Deze kaart is noordgericht

Perceelnummer

Huisnummer

Vastgestelde kadastrale grens

Voorlopige kadastrale grens

Administratieve kadastrale grens

Bebouwing

Schaal 1: 500

Kadastrale gemeente Weert

Sectie R

Perceel 2111

kadaster

Voor een eensluidend uittreksel, geleverd op 20 februari 2020

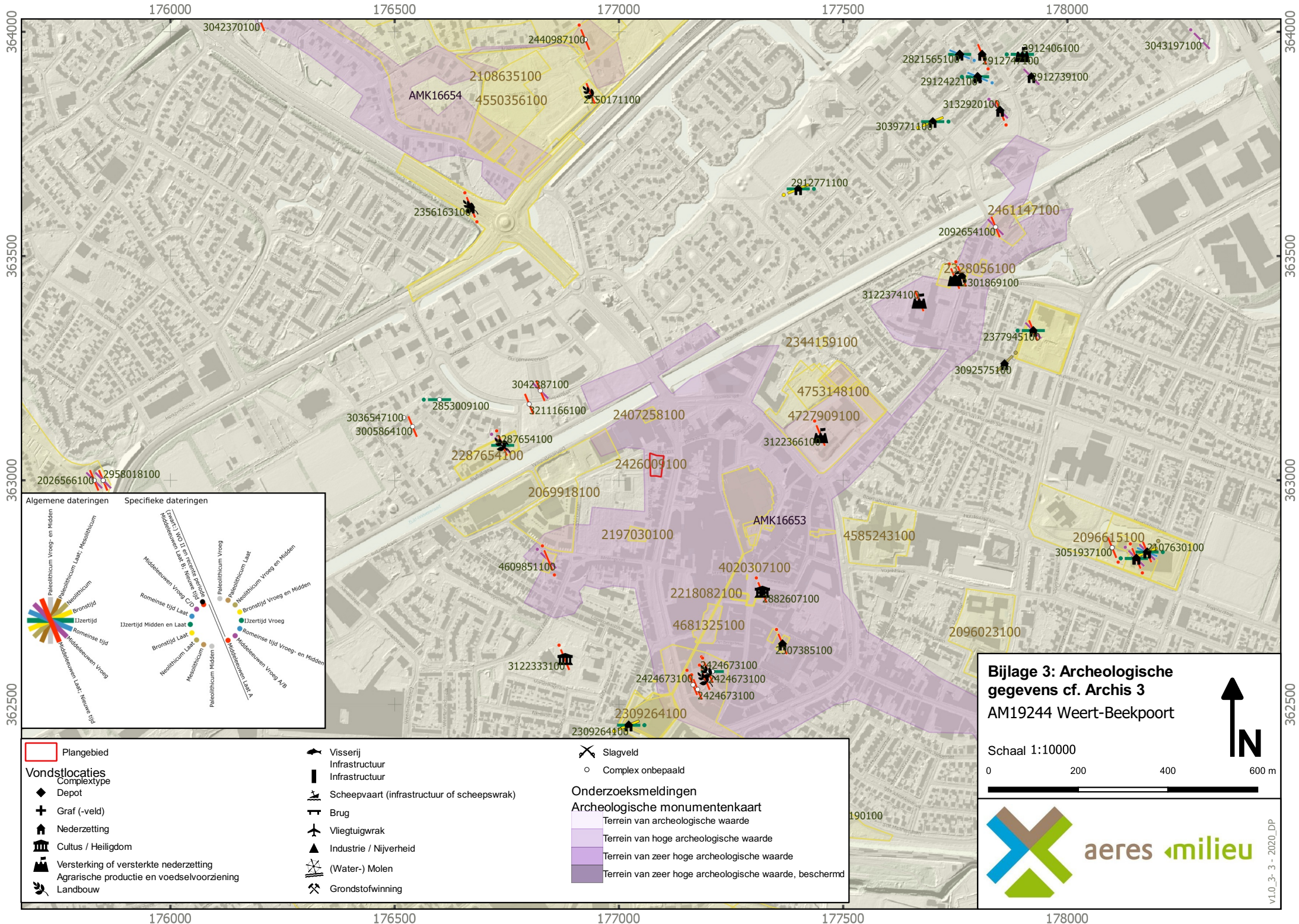
De bewaarder van het kadaster en de openbare registers

Aan dit uittreksel kunnen geen betrouwbare maten worden ontleend.

De Dienst voor het kadaster en de openbare registers behoudt zich de intellectuele eigendomsrechten voor, waaronder het auteursrecht en het databankenrecht.

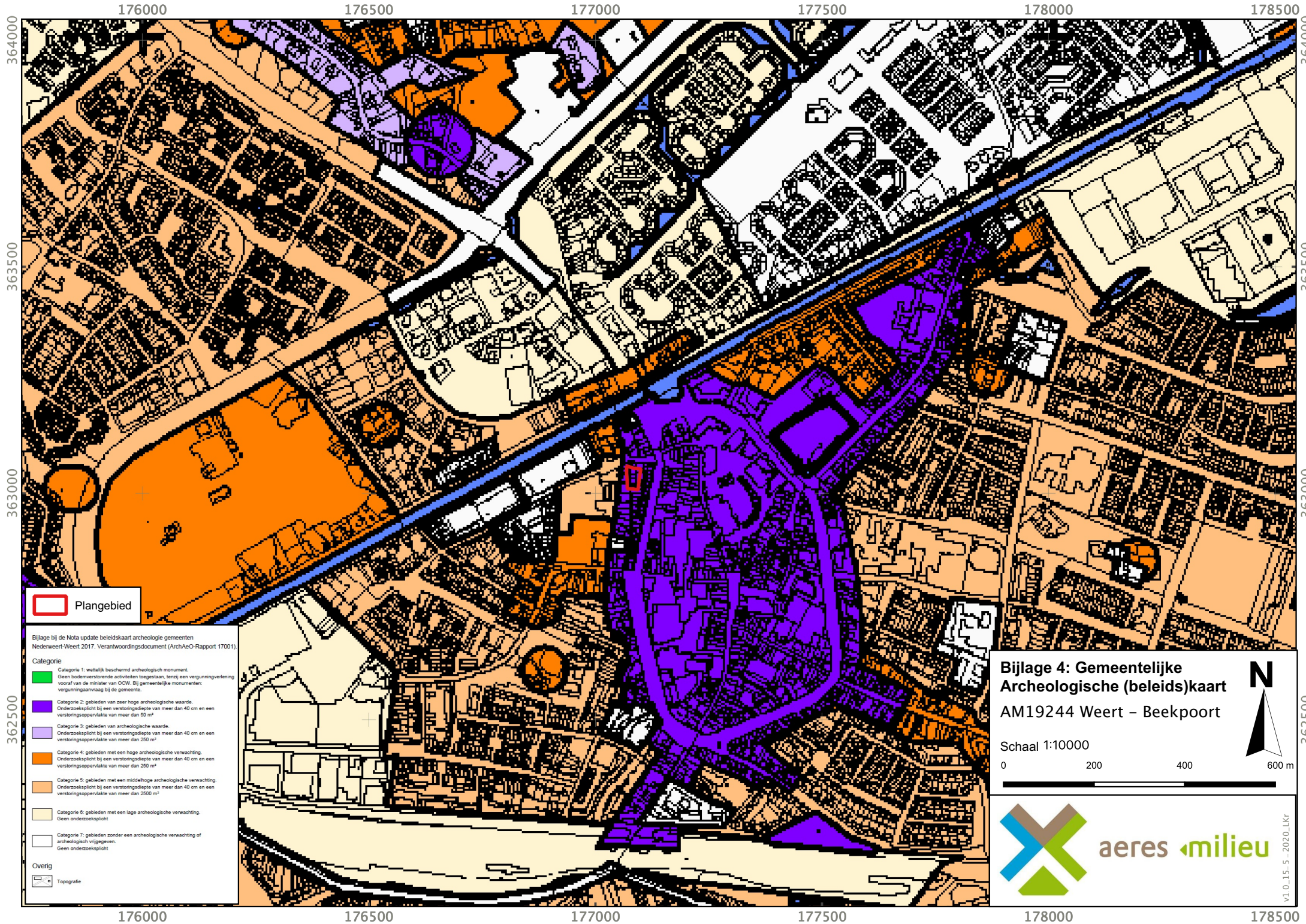
BIJLAGE 3

Archeologische gegevens cf. Archis 3

BIJLAGE 4

Gemeentelijke archeologische beleidskaart

 Plangebied

Bijlage bij de Nota update beleidskaart archeologie gemeenten
Nederweert-Weert 2017. Verantwoordingsdocument (ArchAeo-Rapport 17001).

Categorie

- Categorie 1: wettelijk beschermd archeologisch monument.
Geen bodemverstorende activiteiten toegestaan, tenzij een vergunningverlening
vooraf van de minister van OCW. Bij gemeentelijke monumenten:
vergunningaanvraag bij de gemeente.
- Categorie 2: gebieden van zeer hoge archeologische waarde.
Onderzoeksplicht bij een verstoringdiepte van meer dan 40 cm en een
verstoringsooppervlakte van meer dan 50 m²
- Categorie 3: gebieden van archeologische waarde.
Onderzoeksplicht bij een verstoringdiepte van meer dan 40 cm en een
verstoringsooppervlakte van meer dan 250 m²
- Categorie 4: gebieden met een hoge archeologische verwachting.
Onderzoeksplicht bij een verstoringdiepte van meer dan 40 cm en een
verstoringsooppervlakte van meer dan 250 m²
- Categorie 5: gebieden met een middelmatige archeologische verwachting.
Onderzoeksplicht bij een verstoringdiepte van meer dan 40 cm en een
verstoringsooppervlakte van meer dan 250 m²
- Categorie 6: gebieden met een lage archeologische verwachting.
Geen onderzoeksplicht
- Categorie 7: gebieden zonder een archeologische verwachting of
archeologisch vrijgegeven.
Geen onderzoeksplicht

Overig

- Topografie

**Bijlage 4: Gemeentelijke
Archeologische (beleids)kaart
AM19244 Weert – Beekpoort**

Schaal 1:10000

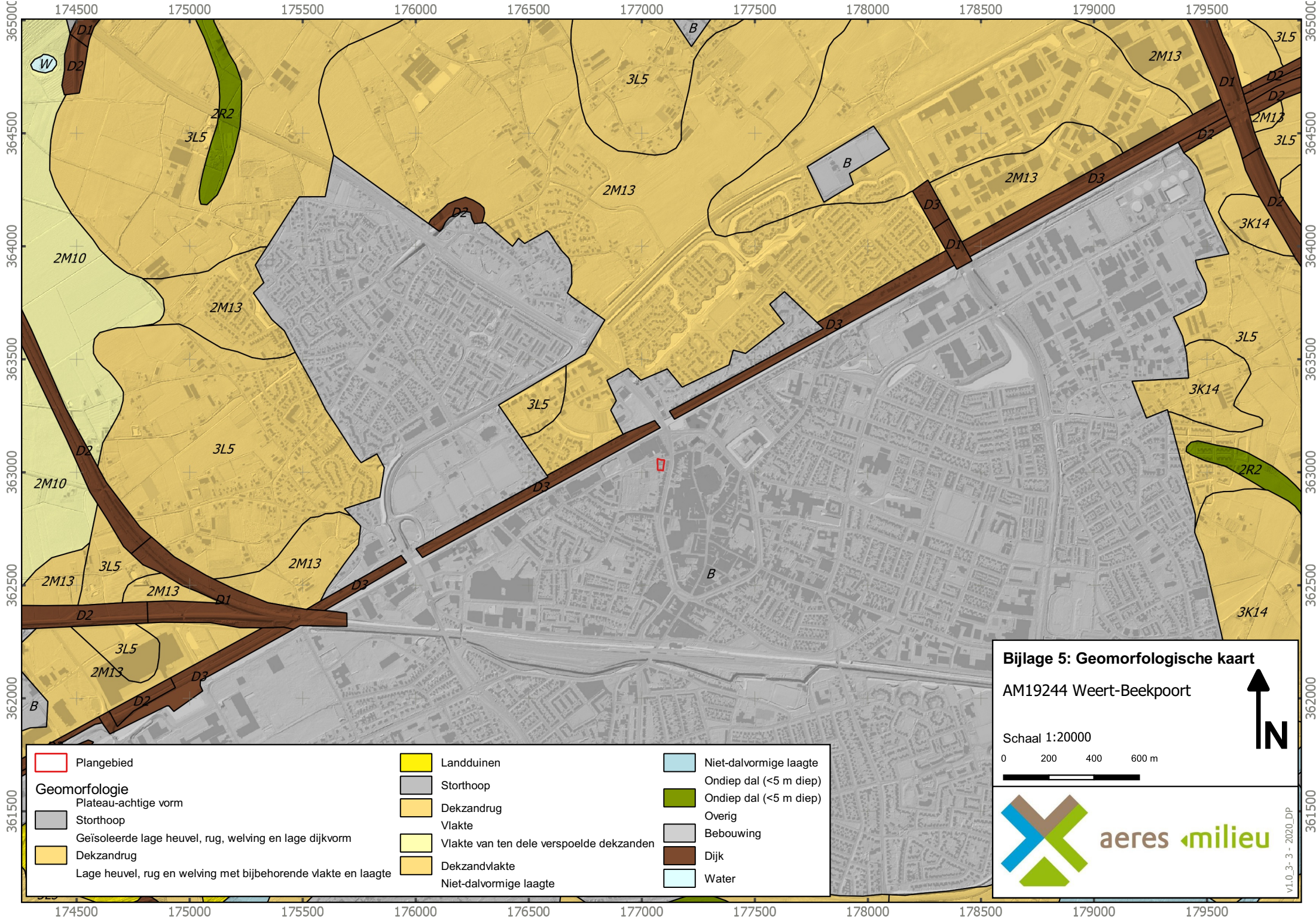
aeres milieuvan

v1.0.15 - 5 - 2020.LKr

BIJLAGE 5

Geomorfologische kaart

Plangebied

Geomorfologie

Plateau-achtige vorm

Storthoop

Geïsoleerde lage heuvel, rug, welling en lage dijkvorm

Dekzandrug

Lage heuvel, rug en welling met bijbehorende vlakte en laagte

Landduinen

Storthoop

Dekzandrug

Vlakte

Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden

Dekzandvlakte

Niet-dalvormige laagte

Niet-dalvormige laagte

Ondiep dal (<5 m diep)

Ondiep dal (<5 m diep)

Overig

Bebouwing

Dijk

Water

Bijlage 5: Geomorfologische kaart

AM19244 Weert-Beekpoort

Schaal 1:20000

0200400600 m

N

aeresmilieu

V1.0_3-3-2020_DP

BIJLAGE 6

Overzicht bodemkaart

176000

177000

178000

363000

362000

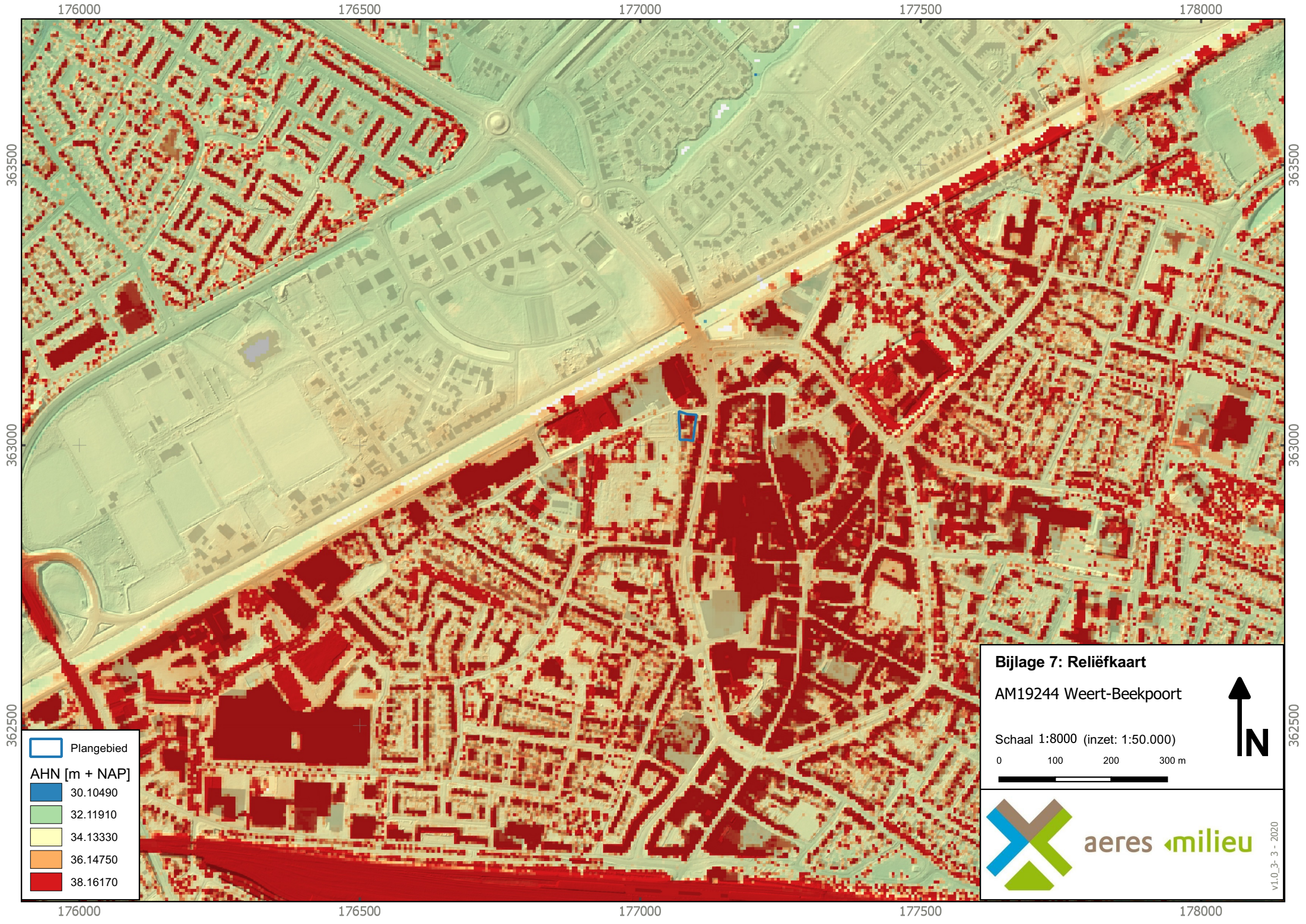
176000

177000

178000

BIJLAGE 7

Reliëfkaart

 Plangebied

AHN [m + NAP]

- 30.10490
- 32.11910
- 34.13330
- 36.14750
- 38.16170

Bijlage 7: Reliëfkaart

AM19244 Weert-Beekpoort

Schaal 1:8000 (inzet: 1:50.000)

0 100 200 300 m

 N

 aeres milieu

v1.0_3 - 3 - 2020